

Eskatologiske forestillinger i Kristent Samlingsparti

Anders Westbye

Veileder: Torkel Brekke

Masteroppgave i REL4990

Religionshistorie

Studiepoeng: 60

Vår 2013

Institutt for kulturstudier og orientalske språk

Universitetet i Oslo

Sammendrag

Denne oppgaven ser nærmere på det politiske partiet Kristent Samlingsparti, fundamentalisme og eskatologi. Oppgavens sentrale tema er den rollen Israel spiller i kristen eskatologi og det forholdet kristent konservative har til Israel i dag. Et forhold preget av total støtte av Israel og deres rett til å være en uvahengig nasjon. Begrepet kristensionister har blitt heftet på kristent konservative og fundamentalistiske grupper som ser på Israels dannelse som et helt klart tegn på at de siste tider, som beskrevet i apokalyptiske tekster som Johannes' åpenbaring. Oppgaven tar for seg de historiske røttene til kristenfundamentalismen, eskatologi fra et religions sosiologisk perspektiv, og ser på Kristent Samlingsparti i lys av dette for å se hvordan deres religiøse overbevisninger er preget av eskatologi og hvordan dette former deres syn på Israel.

Forord

Takk til Kristent Samlingsparti for samarbeid og imøtekommenhet. Takk til min veileder Torkel Brekke og ikke minst venner og bekjente som har kommet med oppmuntring i løpet av skriveprosessen. Takk til David Ulleland for praktisk hjelp.

Innholdsfortegnelse

Kapittel 1: Innledene tanker

- 1.1. Innledning: s. 1-3
- 1.2. Oppgavens begreper: s. 3-4
- 1.3: Oppgavens problemstilling: s. 4
- 1.4: Oppgavens inndeling: s. 4-5
- 1.5: Teoretiske perspektiver: s. 5-9
- 1.6: Metode: s. 9-10

Kapittel 2: Oppgavens tema

- 2.1.1: Innledning: s. 11
- 2.1.2: Historiske røtter: s. 11-12
- 2.1.3: Fundamentalisme og vitenskap: s. 12-13
- 2.1.4: Fundamentalisme, kjønn og familie: s. 13-15
- 2.1.5: Fundamentalisme og abort: s. 15-16
- 2.1.4: Fundamentalisme og terror: 16-17
- 2.2.1: Eskatologi: s. 18-21
- 2.3.2: Eskatologi i lys av religionshistoriske teorier: s. 22-24
- 2.3.2: Premillennialisme og postmillennialisme: s. 24-26
- 2.4.1: Eskatologiske tekster: s. 27-30

Kapittel 3: Kristne og jøder – historiske forhold

- 3.1.1: Innledning: s. 31
- 3.1.2: Tidlige tider: s. 31-32
- 3.1.3: Jøder og kristne i det gamle Rom: s. 32
- 3.1.4: Kristendommen etableres: s. 32-33
- 3.1.5: Keiser Konstantin – den første kristne keiseren: s. 33-34
- 3.1.6: Middelalderen, inkvisisjonen og reformasjonen: s. 34-36

- 3.2.1: Grunnleggelsen av staten Israel: s. 37

- 3.2.2: Dreyfus-saken: s. 37
- 3.2.3: Sionismen vokser frem: s. 37-38
- 3.2.4: Holocaust: s. 38-39
- 3.2.5: Det moderne Israel vokser frem: s. 39-40
- 3.2.6: Seksdagerskrigen: 40-41

- 3.3.1: Israels rolle i kristen eskatologi: s. 42
- 3.3.2: Det nye Jerusalem: s. 42-43
- 3.3.3: Guds plan for menneskeheten – den siste perioden: s. 43
- 3.3.4: Antikrist og Israel som området for den siste striden: s. 44
- 3.3.5: Gog og Magog: s. 44
- 3.3.6: Antikristus: s. 44-45
- 3.3.7: Islam som Antikrist: s. 45

- 3.4.1: Kritikk av eskatologiske spekulasjoner og fundamentalisme: s. 46
- 3.4.2: Fundamentalistiske tolkninger: s. 46-48
- 3.4.3: Israels grenser – hvor går de?: s. 48
- 3.4.4: Israel og jøder i kristen eskatologi – fremdeles antisemittisk?: s. 48-49
- 3.4.5: Jøder som fundamentalt annerledes?: 49-50

Kapittel 4: Kristent Samlingsparti

- 4.1: Kristent Samlingsparti – politikk og ideologi: s. 51
  - 4.1.1: Dannelse: s. 51-52
  - 4.1.2: Økonomisk politikk: s. 52-53
  - 4.1.3: Familiepolitikk: s. 53-54
  - 4.1.4: Ekteskap: s. 54
  - 4.1.5: Skolepolitikk: s. 55
  - 4.1.6: Oppsummering: s. 55

- 4.2: Kristent Samlingsparti i lys av fundamentalisme
  - 4.2.1: Innledning: s. 56
  - 4.2.2: Abort: s. 56-57
  - 4.2.3: Homofili: s. 57-58

4.2.4: Staten og sekularisering: s. 58-60

4.3: Kristent Samlingsparti og eskatologi: s. 61

4.3.1: Eskatologi og fundamentalisme: s. 61-62

4.3.2: Premillennialisme: s. 62

4.3.3: Eskatologi i Kristent Samlingsparti: s. 63

4.3.4: Sekularisering i forhold til eskatologi i KS: s. 63-64

4.3.5: Kristent Samlingsparti og Antikrist: s. 64-65

4.3.6: Oppsummering: s. 65

4.4: Kristent Samlingsparti og Israel: s. 66

4.4.1: Innledning: s. 66-67

4.4.2: Guds utvalgte folk eller ikke?: s. 67-68

4.4.3: Kristent Samlingsparti og samarbeid med Israel: s. 68-69

4.4.4: Antisemittisme i Norge: s. 69-70

4.4.5: Støtte av Israel, men ikke det jødiske folk?: s.70

Kapittel 5: Avslutning

5.1: Avsluttende refleksjoner: s. 71-72

5.2: Analyse av KS i forhold til fundamentalisme: s. 72-74

5.3: Analyse av KS i forhold til eskatologi: s. 74-75

5.4: Analyse av KS og deres forhold til Israel: 75-76

Kapittel 1:

«I believe we're heading very fast towards Armageddon»

-Ronald Reagan in conversation with Jerry Falwell-

1.1 Innledning

Noen timers kjøretur nord for Jerusalem ligger Megiddo, et slettelandskap som i oldtiden var lokasjonen for bystaten Megiddo. Megiddos geografiske plassering gjorde bystaten betydning full, ikke minst da den vaktet handelsruten som knyttet Egypt og Assyria sammen kommersielt. Ikke oppsiktsvekkende bidro Megiddos lokalisering til at mange større slag og strider fant sted her. For besøkende til Israel er Megiddo et av de mer historisk interessante turistmålene, grunnet de mange arkeologiske funnene som er gjort her.

Men for mange av de som besøker Megiddo er det ikke dens historie og arkeologi og de mange slagene som fant sted her i tidligere tider det som gjør dette området så interessant. For millioner av kristne er det det store slaget som antas å skulle finne sted her en gang i fremtiden det som gjør Megiddo så attraktivt å besøke. I Johannes' åpenbaring beskrives et slag av enorme proporsjoner, en krigshandling som vil få alle tidligere slag til å fremstå som storm i et vannglass. Dette slaget vil markere slutten på menneskets historie og bane vei for guds evig rike. Jesus vil vende tilbake og lede de sanntroende i møte med Antikrist og hans hær.

I kristen teologi er den siste boken i det nye testamentet, Johannes' Åpenbaring, den boken som i størst grad har vekket debatt og refleksjon blant kristne. I denne boken får profeten Johannes' åpenbaringer som forteller om de siste tider og guds evige rike på jorden og i det hinsides. Læren om de siste tider (eskatologi) er en sentral del av den kristne tenkningen og Johannes' åpenbaring er kanskje den viktigste eskatologiske teksten. Tradisjonelt mente kristne teologer at det å bruke for mye tid på å spekulere rundt denne tekstens betydninger og allegorier var en farlig affære som kunne lede til kjetteri. Den generelle konsensusen blant lærde kristne var at mennesker ikke kunne tolke slike tekster for å komme fram til et svar på

når hendelsene beskrevet i Johannes' åpenbaring ville finne sted. I stor grad ble teksten tolket metaforisk og som et uttrykk for åndelige prinsipper.

I kjølvann av den protestantiske reformasjonen (og revolusjonen innen trykkekunsten) ble Biblen oversatt fra latin til lokale språk og flere og flere fikk muligheten til å selv lese og studere bibelens tekster. Det er i så måte ikke overraskende at en tekst som Johannes' åpenbaring vekket fascinasjon og interesse, og ikke minst skrekk, blant lekmenn. Disse manglet ofte grunnleggende teologiske kunnskaper og deres spekulasjoner rundt betydningen av Johannes' Åpenbaring ble sett på av erfarne teologer som mildt sagt problematiske. Johannes' åpenbaring hadde eksempelvis vært forbudt i flere århundrer innenfor den ortodokse kirken.

Fundamentalisme er et begrep man ofte støter på i media og begrepet har en klart negativ konnotasjon. Fundamentalisme blir sett på som noe utdatert og nærmest primitivt, men faktumet er at fundamentalisme er et forholdsvis moderne fenomen. Fundamentalisme er en motreaksjon mot det moderne samfunnet. Og det her vi finner en utbredt fascinasjon for apokalyptiske og eskatologiske tekster. Det sentrale momentet innenfor fundamentalisme er en bokstavelig lesning av bibelens tekster. Bibelen blir ansett for å være guds ord og disse ordene skal ikke tillegges noen slags allegorisk verdi, de skal leses nøyaktig slik de er skrevet. Der teologer vil oppfatte bibelen som en samling med tekster som skal tolkes og forstås enten som en del av samtiden de ble skrevet i eller som symbolske forklaringer på åndelige prinsipper, vil en fundamentalist lese si seg uenig i dette og argumentere for at å lese disse tekstene annet enn bokstavelig er å bryte med den kristne lære. Det er altså ofte en konflikt mellom teologer og lekmenn. Fundamentalismen er i all hovedsak et lekmannsfenomen som har vokst ut i fra en demokratisering av kristendommen.

Forholdet mellom jøder og kristne har historisk sett vært preget av konflikt og forfølgelse. Kristendommen vokste som kjent utfra jødedommen, men etter at kristendommen ekspanderte og ble den dominerende religionen i vesten (og senere Nord-Amerika), ble jødene offer for forfølgelse og undertrykking. Jøder ble beskyldt for å fornekte den sanne lære (kristendommen) og at de holde fast på ritualer, ideer og et levesett som ble ansett av kristne for å være utdatert og i motsetning med gud, gjorde at jøder ofte ble offer for de kristnes vrede og misnøye, ikke minst i perioder hvor sykdom og hungersnød rådet. I så måte er det ikke

overraskende at mange jøder (i Europa) på et tidspunkt begynte å se for seg grunnleggelsen av en egen nasjon.

For mange kristne er Israels grunnleggelse uten tvil en av de viktigste hendelsene som har funnet sted i nyere tid. Det har også bidratt til et paradigmeskifte i forhold til synet på jøder. Men den langt mer positive holdningen til jøder enn det som har fremdeles elementer av synet på jøder som fundamentalt annerledes og det kan sies at i så måte er det en strømning av, om enn ubevisste, antisemittiske holdninger blant eksplisitt pro-Israelske kristne. Ikke minst kommer dette til uttrykk i forhold til det å akseptere Jesus som sin messias, noe som ikke er en del av jødisk tro.

I USA innehar den pro-Israelske lobbyen stor makt og innflytelse og har vært med på forme USAs midtøstenpolitikk. Ikke minst under Reagen og senere George W. Bush, to presidenter som var nært knyttet til konservative kristne grupper. De nære forholdene mellom (ofte ikke-religiøse) jøder og fundamentalistiske kristne fremstår for mange som merkelige, men faktumet er at begge gruppene har grunn for å støtte opp om hverandre. For sionister er USAs økonomiske og militære støtte uunnværlig. Og de kristne fundamentalistene har teologiske grunner for å støtte opp om Israel som stat. Også i Europa og i Norge er det gjerne kristne grupperinger som er klare i sin støtte av Israel.

1.2 Oppgavens begreper

1. Eskatologi

Mest sentralt i oppgaven står begrepet *eskatologi*. Begrepet består av de greske ordene *eschatos* og *logos* som henholdsvis betyr «ytterst» eller «sist og «lære» eller «ord. Eskatologi betyr altså «læren om de siste tider». Eskatologi finner man i mange ulike religioner, men i denne oppgaven vil det være snakk om den kristne eskatologien vi finner i Johannes Åpenbaring, men som også har blitt sterkt influert av jødiske, gammeltestamentlige tekster som Esekiel og Daniels bok. I disse bøkene beskrives endetidsdramaer i svært allegorisk og metaforisk språkdrakt. For mange fundamentalister er disse tekstene ment å tolkes bokstavelig.

2. Apokalypse

Betydningen til apokalypse er «det som avdekkes». Apokalypse refererer med andre ord til noe skjult som blir gjort synlig. De eskatologiske tekstene er i så måte også apokalyptiske, da de avdekker noe som tidligere har vært skjult, nemlig læren om den siste tiden og hvordan den vil utarte seg. Begrepene apokalypse og eskatologi blir dermed ofte brukt i tilknytning til hverandre i oppgaven. Apokalyptiske tekster er som regel også eskatologiske.

3. Fundamentalisme

Fundamentalisme henviser til en bokstavtro lesning av Bibelens tekster. Som vi skal se er eskatologiske ideer spesielt utbredt blant kristne fundamentalister i større grad enn hos mer liberale kristne som vektlegger en allegorisk forståelse av bibelens tekster, og som advarer mot utbredt spekulering i den siste tiden og det å tolke samtiden inn i de bibelske tekstene.

1.3 Oppgavens problemstilling

For å snevre inn oppgavens tema, eskatologi, har jeg valgt å knytte den opp mot Kristent Samlingsparti. Et parti med en klar kristen konservativ profil. Oppgavens problemstilling er todelt.

1. Hvilken rolle spiller eskatologi forestillinger innenfor Kristent Samlingsparti og hvordan påvirker dette deres forhold til Israel?
2. Kan Kristens Samlingsparti sies å være et parti med et kristentfundamentalistisk fundament?

1.4 Oppgavens inndeling

Oppgaven deles inn i tre hoveddeler. I den første vil jeg se nærmere på oppgavens begreper eskatologi og fundamentalisme og se på tilknytningen mellom de to. Jeg ser det som nødvendig å gjøre dette for å senere plassere Kristen Samlingsparti i forhold til disse begreper og for å kunne besvare oppgavens problemstilling best mulig.

I den andre delen vil jeg gå nærmere inn på det historiske forholdet mellom jøder og kristne, samt se på prosessen bak og grunnleggelsen av staten Israel. I denne delen vil jeg også gå inn på Israels rolle i den kristne eskatologien.

I den tredje delen vil jeg gå inn på Kristen Samlingsparti og deres politiske profil i forhold til oppgavens hovedmomenter. Her vil jeg se på deres politikk og ideologi og deres forhold til, og begrunnelse av dette forholdet. Avslutningsvis vil jeg analysere og besvare oppgavens problemstilling i en fjerde del.

1.5 Teoretiske perspektiver og metode

Religiøse uttrykk og ideer er menneskelige tanker og ideer. Religion er nært knyttet til menneskers verdensoppfatning og ved å forstå religion kan vi også bedre forstå de mekanismene som driver mennesker. Ved å se på de elementene som utgjør religion og den religiøse opplevelsen, kan vi danne oss et bedre bilde av det menneskelige sinnet. Men religion er også en kulturell og sosiologisk størrelse. Religion utøver fremdeles innflytelse på sekulære samfunn både på høyt og lavt nivå. Den omfattende sekulariseringsprosessen som religionshistorikere tidligere så for seg at ville ende med forvitringen av religion og religiøse idealer, har vist seg i stor grad å være feilaktig. Snarere tvert i mot, religiøsitet er høyst levende, også i et såpass sekulært samfunn som Norge. Riktignok har tradisjonell kristendom for lengst mistet sin omfattende innflytelse, men nyreligiøsitet har utbredt seg. Jeg vil her presentere to religionshistoriske teorier som jeg vil bruke for å besvare oppgavens problemstilling. Jeg vil se på noen sentrale teoretikere som har vært viktige og presentere noen sentrale hypoteser og postulater som har definert disse teoriene. Jeg vil komme tilbake til disse teoriene i lys av oppgavens tema i en avsluttende analyse.

Religionssosiologi

Sosiologi er studien av samfunnet og menneskers plass i samfunnet. Det er studiet av maktstrukturer som utøver kontroll over mennesker og studie av hvorfor og hvordan disse strukturene eksisterer og hvordan de uttrykkes. Religionssosiologi er ment å skulle forklare religionens plass i samfunnet og hvorfor den har hatt, og fremdeles har slik stor innflytelse på menneskeheten i så stor grad. Sett i lys av oppgavens problemstilling blir det sentralt å forklare hvorfor eskatologiske forestillinger har fått en såpass prominent plass blant deler av det kristne miljøet i Norge og verden forøvrig. Hva er disse ideene et uttrykk for? Jeg vil her så på tre sentrale religionssosiologiske paradigmer knyttet til sekularisering, privatisering og differensiering.

Karl Marx

Karl Marx' hovedgeskjeft var kritikk av den moderne kapitalismens vesen og den, i følge Marx, undertrykkelse av mennesker og deres mulighet til å fritt utfolde seg og kontrollere sine liv. For Marx var religion et latent uttrykk for disse størrelsene. Religion var en måte for de herskende klassene å undertrykke befolkningen og sørge for at de aksepterte deres rolle i samfunnet. Ved å binde folk sammen i form av religiøse forestillinger ble kapitalismen legitimert kunne og fortsette sin utnyttelse av mennesker. Religion var altså ikke problemet i seg selv, men et uttrykk for de virkelige problemene mennesker møtte. Marx antok at religion ville forsvinne når folk ble klar over dette, noe som kan sies å ikke å være tilfellet. Allikevel er Marx sine tanker om religion inne på sentrale aspekter ved religionssosiologien og forståelsen av religion¹.

Emilie Durkheim

Durkheim er kanskje den religionsteoretikeren som har influert det religionshistoriske faget i størst grad. Der Marx så på menneskesamfunnets behov for frigjøring, så Durkheim på behovet for viktigheten av å opprettholde orden og en felles moral i samfunnet. Denne moralen måtte kunne knytte mennesker til hverandre for å unngå en kollaps av samfunnet. Durkheim mente religion historisk var et viktig verktøy for å opprettholde orden i samfunnet. Religiøse riter og

---

¹ Hinnells, John (ed.), *The Routledge Companion to the Study of Religion*, Routledge Taylor & Francis Group, 2010, s. 146

symboler hadde en effekt som var sentral for denne opprettholdelsen. Vitenskapen, mente Durkheim, var bare et substitutt for religion i det moderne samfunnet. Religion hadde fremdeles en sentral rolle i den forstand at den appellerte til menneskers emosjonelle sider, en side som vitenskapen ikke kunne tilby adekvate svar. Durkheim så for seg at religion vil fortsette å være viktig, men på et privat plan².

Max Weber

Privatisering av religion var også en sentral tanke hos Max Weber. Weber var på sin side, i motsetning til Marx og Durkheim, av den oppfatning at det moderne samfunnet led av for lite regulasjon av menneskelig aktivitet, men for mye regulering. For Weber var vesten unik i form av sin rasjonalisering av verden og årsaken til utviklingen av den moderne kapitalismen hadde hos Weber sin røtter i den protestantiske kristendommen. Webers mest kjente verk *Den protestantiske etikk* tok opp dette. Her argumenterte Weber for at protestantismen var sentral i utviklingen av kapitalismen grunnet fokuset på hardt arbeid og askese. I så måte var den protestantiske kristendommen sentral i den sekulære utviklingen av samfunnet³.

Sekularisering

Sentralt hos Marx, Durkheim og Weber, til tross for ulike argumenter og utgangspunkt, var at samfunnet unektelig befant seg i en prosess som ledet mot religionens forvitring i samfunnet, i hvert fall som dominerende maktfaktor på institusjonelt plan. Durkheim og Weber mente, i motsetning til Marx, at religion neppe ville forsvinne helt, religion tilbyr tross alt et svar på menneskers eksistensialistiske spørsmål. Senere teoretikere baserte sin antakelser om religion og dens rolle i samfunnet på Durkheim og Weber og utforsket ideen om sekularisering mer detaljert, og lenge var den tanken om at religion ville opphøre å ha en viktig rolle hos mennesker som var det dominerende synet.

Peter Berger var kanskje den mest sentrale teoretikeren innenfor religionssociologien i nyere tid og han syn på sekularisering har vært grunnlaget for tanken om sekularisering av samfunnet som sentralt innenfor religionshistorien. Berger mente at religion mistet sin makt i et moderne samfunn som var preget av differensiering, fragmentering og ulike syn på verden.

---

² Hinnells, John (ed.), 2010, s. 147

³ Hinnells, John (ed.), 2010, s. 148

Religion hadde tradisjonelt utøvd makt i samfunn hvor religion samfunnsstrukturene var konkrete og tatt for gitt, men i en moderne verden der disse strukturene er mange og ulike mister religion sin innflytelse. Religion blir med andre ord gjenstand for ulike tolkninger og kan dermed ikke være en dominerende kraft i samfunnet⁴.

I tråd med dette ble det altså antatt at religion ville forsvinne fullstendig fra samfunnet, men samfunnsutviklingen har i nyere tid bidratt til at sekulariseringsteorien har mistet sin innflytelse i tradisjonell forstand. I Vest- Europa er religiøsitet blant mennesker fremdeles utbredt, religiøsiteten har bare fått en mer privat karakter. Det er med andre ord religiøse institusjoner som mister sin makt, ikke religiøsitet i seg selv. Undersøkelser viser at svært mange mennesker anser seg for å være religiøse, men at de i liten grad deltar i tradisjonelle religiøse aktiviteter som å besøke kirken på søndager. Gud, og guder, har blitt en del av den private sfæren.

Sekteriske grupper har vært gjenstand for religionssosiologiske studier og resultatene av slike studier viser at marginaliserte, religiøse grupper forholder seg til sekulariseringen av samfunnet ved å få sin tro styrket. Ved å se på storsamfunnet som fiendtlig mot deres interesser og livsanskuelse styrkes samholdet og den religiøse overbevisningen hos disse gruppene. Religiøse fundamentalister er et typisk eksempel på slike grupper. Som vi skal se senere i oppgaven er det nettopp sekulariseringen av samfunnet og tapet av tradisjonell innflytelse som er hovedkilden til fundamentalistenes religiøse oppfatning.

Kristent Samlingsparti kan i så måte sees på som et typisk fundamentalistisk parti ved første øyekast nettopp fordi de anser avkristningen av det norske samfunnet som hovedtrusselen mot deres livsstil. Avkristningen de mener er utbredt i det norske samfunnet er også problematisk for Norges innbyggere, i følge Kristent Samlingsparti, da de mener gud straffer de som vender seg mot ham. Kristent Samlingsparti, sett fra et religionssosiologisk perspektiv, er et eksempel på en marginalisert religiøs gruppe som får sitt samhold innad styrket i sitt forhold til storsamfunnet rundt dem. Men i kraft av at de er et politisk parti som ønsker å utøve makt og innflytelse gjennom politikk kan de ikke anses for å være sekteriske. I USA valgte fundamentalistiske grupper tradisjonelt å trekke seg vekk fra samfunnet de anså for å være syndig og ikke i pakt med gud. De valgte å fokusere på sin egen frelse og la storsamfunnet

---

⁴ Berger, Peter, *Religion, samfund of virkelighed*, Vidarforlaget, 1993, s. 117

kjøre sitt eget løp. Men på syttitallet brøt mange av disse grupperingene med disse prinsippene og mange kristne fundamentalister begynte å involvere seg politisk. De anså det som viktig å forandre på USAs kurs og vende USA tilbake til gud. I en norsk kontekst kan man se Kristen Samlingsparti i lys av en slik ideologi.

Det religionssosiologiske paradigme er interessant i forhold til studie av religiøs fundamentalisme og, i lys av oppgavens tema, eskatologi. Hvorfor er eskatologiske visjoner så fremtredende hos akkurat disse gruppene og hvordan former det deres syn på Israel?

1.6 Metode

For å besvare oppgavens problemstilling har jeg, i tillegg til sekundærlitteratur knyttet til fundamentalisme, eskatologi og forholdet mellom Israel og kristene, foretatt intervjuer med sentrale aktører i Kristent Samlingsparti. Også informasjon hentet fra deres hjemmeside, samt medlemsblader og programblader som jeg fikk av Kristent Samlingsparti, har vært viktig og behjelpelig.

Den kvalitative metoden i form av intervjuer har vært nyttig for å kunne danne seg et bilde av Kristent Samlingspartis ideologi utover de rent programfestete prinsippene de baserer seg på. Den kvalitative metoden har flere fortrinn i forhold til kvantitativ metode, da den kvalitative metoden gir rom for et mer personlig inntrykk av intervjuobjektet og mulighet for å ta opp nye spørsmål som måtte melde seg underveis. De jeg intervjuet i Kristent Samlingsparti hadde, ikke så overraskende, forholdsvis samsvarende meninger om de temaene som ble tatt opp. Det var allikevel noen ulike synspunkt på de temaene som ble tatt opp.

Spørsmålene mine var knyttet til temaer som er sentrale, og svært viktig, for religiøst konservative mennesker. Spørsmål knyttet til abort, homofile, kvinner og religiøst mangfold, ikke minst Islams posisjon i Norge. Disse spørsmålene var sentrale for å danne seg et bilde av Kristent Samlingspartis politikk og ideologi. De fleste av spørsmålene var, i lys av oppgavens problemstilling, knyttet til eskatologi og Kristent Samlingspartis forhold til Israel. Israel er utvilsomt en av de viktigste sakene for Kristent Samlingsparti og spørsmålene mine omkring dette var knyttet Israels eskatologiske rolle i kristen teologi. Oppgaven min var å se i hvor stor grad deres ganske ensidige støtte av Israel var i stor eller liten grad preget av dette. Eller om

deres støtte var mer basert på en politisk ideologi, eksempelvis ideer om folkerettslig krav på landet Israel, til tross for Kristent Samlingspartis religiøse fundament.

Som intervjuobjekter var Kristent Samlingsparti både imøtekommende og interessert i det jeg holdt på, intervjuene kunne i så måte skli noe ut i form av samtaleemner som ikke var direkte knyttet til oppgavens tema, men i slike tilfeller ble det tatt opp saker som var med på å danne et bilde av Kristent Samlingspartis livssyn. I en intervjusituasjon hender det at formuleringer ofte blir kronglete og ikke grammatisk sett helt korrekte, allikevel vil jeg sitere ganske ordrett det som ble sagt, med noen mindre omformuleringer for bedre flyt i teksten.

Kapittel 2

2.1.1 Innledning

Begrepet fundamentalisme har blitt et hyppig brukt uttrykk i media. Ikke minst etter terroraksjonen mot World Trade Center i 2001. Fundamentalisme har med andre ord et begrep men en negativ konnotasjon, forbundet med vold og terror. I virkeligheten er religiøse fundamentalister sjeldent voldelig, men den fundamentalistiske verdensanskuelsen med dens inndeling av gode (de få) og de onde (majoriteten) gjør at vold for å fremme en religiøs doktrine i all hovedsak utføres av individer og grupper med et fundamentalistisk syn på verden og religiøse skrifter. Til tross for dette er ikke terroraspektet det mest sentrale å fokusere på i en studie av grupper og mennesker som kan beskrives som fundamentalister.

2.1.2 Historiske røtter

Det har alltid eksistert mennesker med et lang sterkere forhold til religion enn det som er vanlig blant folk flest. Men i all hovedsak er fundamentalisme et produkt av moderniteten. Det er i forhold til moderniteten fundamentalistene definerer seg selv og det er samfunnsstrukturene og det moderne samfunnet som er kilden de religiøse fundamentalistenes følelse av marginalisering, som igjen styrker deres religiøse fundamentalisme⁵.

Begrepet fundamentalisme er i seg selv et begrep av forholdsvis ny dato og kan spores tilbake til det tidlige nittende århundret og den amerikanske protestantismen. En serie pamfletter med navnet *The Fundamentals* ble publisert som et ledd i en prosess for å gjenvinne den autoriteten som religion gradvis hadde mistet i perioden etter opplysningstiden. Nye forståelse av hvordan verden og naturen fungerte utfordret den religiøse forståelsen av verden som guds skapelse. Fundamentalisme eksisterer innenfor alle religiøse tradisjoner, men begrepet slik vi forstår det i dag har altså utspring i den protestantisk kristne læren⁶.

For de kristne fundamentalistene var det problematisk at naturvitenskapene forklarte verden og universets opprinnelse og dets fysiske lover på en måte som ikke samsvarte med den bibelske forståelsen av disse prinsippene. Det bibelske synet på jordens skapelse beskrevet i

---

⁵ Lawrence, Bruce, *Defenders of God – the Fundamentalist Revolt against the Modern Age*, University of South Carolina Press, 1989, s. 89

⁶ Brekke, Torkel, *Hva er fundamentalisme*, Universitetsforlaget, 2007, s. 9-10

første mosebok ble av naturvitenskapene motbevist. Ideen om at jorden ble skapt i løpet av syv dager for seks tusen år siden, var ikke forenelig med de nye oppdagelsene om jordas faktiske alder.

I mange tilfeller valgte liberale kristne teologer å se på bibelen i et nytt lys og tolket dens tekster i lys av den nye kunnskapen om universet.

2.1.3 Fundamentalisme og vitenskap

Et navn som vekker liten glede hos fundamentalister er Charles Darwin, den britiske vitenskapsmannen, som i stor grad har preget vårt moderne, sekulære forståelse av naturen og vår opprinnelse. Darwin sin evolusjonsteori var i sin samtid banebrytende, men også vanskelig å akseptere i en tid da den kristne skapelseslæren fremdeles var en, i stor grad, allment akseptert doktrine. Lite visste Darwin at hans teori den dag i dag ville være en kilde til uenighet mellom ulike grupper i samfunnet.

For en (kristen) fundamentalist er Darwins evolusjonsteori en vederstyggelighet, og dens aksept innenfor akademia og samfunnet for øvrig er et tegn på at menneskeheten i stor grad har vendt seg vekk fra gud. Å påstå at mennesker stammer fra apene og ikke ble skapt av gud har gjort at kampen mot evolusjonsteorien har blitt en av fundamentalistenes kampsaker. Spesielt i USA, hvor kristne fundamentalister i langt større grad enn i Europa utøver en relativt stor kulturell innflytelse, har debatten om evolusjonsteorien versus den kristne kreasjonslæren fremdeles en sentral plass i den offentlige diskursen. Et historisk kjent eksempel er den såkalte Scopes-rettsaken som fant sted i Tennessee i 1925. Læren James T. Scopes hadde motsatt seg loven som forbød han å undervise evolusjonsteorien til hans studenter. Rettsaken vekket nasjonal oppsikt og endte med at loven som forbød undervisning i evolusjonsteori ble holdt ved like i flere tiår til⁷. Senest i 2011 ble det ved mange offentlige skoler i Texas favoriserte undervisning innenfor kreasjonisme framfor evolusjonlæren, til tross for loven som skal⁸. Det må påpekes at det er et reelt skille mellom tradisjonell og liberal kristen kreasjonisme og den fundamentalistiske varianten. Her fokuserer jeg på den fundamentalistiske kreasjonismen som en sentral del av fundamentalistenes opprør mot modernitetens og dens effekt.

---

⁷ Brekke, Torkel, 2007, s. 103-104

⁸ http://www.huffingtonpost.com/2013/01/28/texas-public-schools-teac_n_2568828.html

For kristne fundamentalister er det, på sin side, vanlig å presentere sine dogmer og lære i en vitenskapelig drakt. De ønsker å gi kreasjonismen vitenskapelig kredibilitet ved å benytte seg av metodene og språket til naturvitenskapene. Som en følge av dette vil ofte kristne fundamentalister benytte seg av begrepet intelligent design heller enn kreasjonisme, som i langt større grad har fått en negativ konnotasjon. En av de mer kjente verkene som søker å forene den kristne skapelsesideen med naturvitenskapelige metoder er boken *The Genesis Flood*. Boken ble skrevet av Henry M. Morris og John C. Whitcomb som begge hadde erfaring og kompetanse fra både naturvitenskapene og teologi. Med *The Genesis Flood* ønsket de å vitenskapelig bevise den kristne skapelseslæren. I kjølvannet av bokens utgivelse ble det også grunnlagt et institutt som ville jobbe videre med dette. I USA mener en stor prosentandel av befolkningen at kreasjonismen er det mest sannsynlige forklaringen på verdens og menneskets eksistens og det kan med dette sies at arbeidet til Morris og Whitcomb og andre som senere har jobbet videre med deres teorier har hatt suksess⁹.

2.1.4 Fundamentalisme, kjønn og familie

Sett fra et sekulært perspektiv er religiøse fundamentalisters forhold til kjønn og familie håpløst utdatert. De kristne fundamentalistene holder ved den kristne patriarkalisen, noe som for mange i dag er noe som tilhører fortiden til. Det er også nettopp derfor det er viktig for fundamentalister å holde denne strukturen vedlike. For en religiøs fundamentalist oppleves ikke det å opprettholde mannens som samfunnets overhode som noe kvinnefiendtlig, det er kort og godt slik gud mente at ting skulle organiseres. Menn og kvinner har ulike roller som er like viktige, men som det er desto viktigere å holde fast ved. Det kan diskuteres i hvor stor grad hvorvidt dette har en kulturell eller religiøs begrunnelse, men for fundamentalisten er svaret klart.

Den moderne forståelsen av menneskers liv som en mulighet til selvutfoldelse og realisering oppleves av fundamentalister som en form for normoppløsning som går på tvers av guds plan for menneskeheten. Feminismen er en av mange moderne tanker og ideologier som er en del av tanken om mennesket som frie vesener som ikke skal måtte forholde seg til tanker og ideer som begrenser denne friheten. En fundamentalist vil i stor grad se på denne tankegangen som

---

⁹ Appleby, R. Scott & Marty, Martin E. (ed), *The Fundamentalism Project – Fundamentalisms and the State*, 1993, s. 47

et tegn på at samfunnet i mindre og mindre grad underlegger seg gud. Mannen er familiens overhode og barn og kvinner må underlegge seg mannens autoritet. Mannen på sin side har et ansvar for å beskytte kvinner og barn og sørge for at de har det de trenger rent materialistisk¹⁰.

Familien og forholdet mellom kjønnene har innenfor fundamentalismen en viktig funksjon. Familien fungerer som en refleksjon av guds autoritet over mennesket. Mannen er underlagt gud slik kvinner er underlagt mannen og barn underlagt sine foreldre. Hva barneoppdragelse angår er det viktig for en fundamentalist å sørge for at barna tidlig lærer seg en respekt for sin foreldre. Dette er viktig for at barna skal lære seg en respekt for gud. Om et barn ikke får klare grenser å forholde seg til på et tidlig tidspunkt i livet vil de senere ikke få den respekten for gud som er nødvendig for å oppnå frelse. Barn som ikke får sin vilje tøyet vil i liten grad underkaste seg guds autoritet senere i livet. Religiøse fundamentalister er i større grad enn andre villige til å bruke fysiske avstraffelser. Det er dog strenge regler for hvordan slike avstraffelser skal utføres og det fokuseres på at barnet skal forklares hvorfor de blir utsatt for det. Sett fra et fundamentalistisk perspektiv er dette gjort i omsorg for barnet og et ønske om at barnet skal oppnå frelse. En religiøs fundamentalist vil se på denne verdenen og våres eksistens i den som et kort opphold før evigheten i himmelen som venter de troende. For en sekulær, ikke-religiøs person oppleves denne verdenen som den eneste og det er viktig at mennesker får mulighet til å muliggjøre egen lykke. For den ikke-religiøse er fundamentalistens verdensanskuelse et hinder for å muliggjøre denne lykken. For en fundamentalist vil den ikke-religiøse (eller liberalt religiøse) personens verdensanskuelse være en vei til fortapelse. Fundamentalistens konservative forhold til kjønn og familie er med andre ord en måte å sørge for at flest mulige vil oppnå frelse¹¹.

Homofil er også et tema som opptar religiøse fundamentalister. I følge Bibelen er homofil en synd, de som praktiserer homofili begår en synd. Moderne forståelse av homofili som noe medfødt vil ikke gi gjenklang hos religiøse fundamentalister. Et sentral tema knyttet til kristne fundamentalisters syn på homofili er altså ideen om at homofil er noe som kan kureres. En person som er homofil er det som et resultat av et bevisst valg av seksuell preferanse, ikke fordi vedkommende ikke kan noe for det, vil en fundamentalist si. Det er ikke rent få eksempler på kristen fundamentalistiske grupperinger og organisasjoner som tilbyr programmer hvor målet er å kurere en persons seksuelle «sykdom». Homofili oppleves som

---

¹⁰ Brekke, Torkel, 2007, s. 54

¹¹ Brekke, Torkel, 2007, s. 50-53, 82-85

en trussel da det bryter med de moralske lovene i Bibelen. For en fundamentalist er det ingen tvil om at homofili er uforenelig med disse lovene og at en person som praktiserer homofili bevisst bryter med disse lovene. At samfunnet juridisk aksepterer homofili er et bevis på at samfunnet ikke er i harmoni med guds plan for menneskeheten¹².

2.1.5 Fundamentalister og abort

Et betent tema som kan sies å være det viktigste kampsaken for kristne fundamentalister, er spørsmålet om abort. For de fleste i Vesten er spørsmålet abort knyttet til en kvinnes rett til å bestemme over egen kropp og anses for å være en grunnleggende rettighet i et moderne samfunn. For en religiøs fundamentalist er abort sidestilt med et drap. Spørsmålet om når et foster får bevissthet og kan regnes som mennesket har blitt tatt opp innen moral- og etikkfilosofi. For en fundamentalist er svaret enkelt, et foster har fått en sjel med en gang det har blitt unnfanget¹³.

En abort er uansett som drap å regne uavhengig av hvor tidlig i svangerskapet aborten finner sted. Å se på abort som en rettighet knyttet til bestemmelse over egen kropp er for en fundamentalist et eksempel på hvordan mennesker leker gud. Fundamentalister vil som regel konsekvent benytte seg av begreper drap når det er snakk om abort. I flere tilfeller har fundamentalistiske grupperinger i USA gått til angrep på abortklinikker og i noen tilfeller tatt livet av de som jobber der. Det skal dog sies at dette er en sjeldenhet og at de fleste fundamentalister vil markere sin aversjon mot abort via mer lovlige midler. Et fundamentalistisk verdensbilde kan allikevel i noen tilfeller drive noen til å ty til ekstreme handlinger som innebærer bruk av vold, mot de opplever som moralske fiender.

2.1.6 Fundamentalisme og terror

Avslutningsvis i dette kapittelet om fundamentalisme og dens karakteristikk vil jeg ta opp fundamentalisme og bruken av terror. Det skal sies at fundamentalister flest ikke vil begå terrorhandlinger. I kjølvannet av 9/11 har fundamentalisme blitt synonymt med bruk av terror. Dette er selvsagt en overdrivelse, men det er samtidig liten tvil om at et fundamentalistisk syn på samfunnet og verden for øvrig kan drive visse mennesker til å rettferdiggjøre bruk av

---

¹² Brekke, Torkel, 2007, s. 73

¹³ Brekke, Torkel, 2007, s. 76

terror. Når man opplever at verden er delt inn i de som er gode og de som er onde kan det gi en følelse av at å begå voldshandlinger kan legitimeres som en del av kampen mot de onde kreftene i verden. En følelse av å marginaliseres kan gi næring til dette synet. Allikevel kan ikke fundamentalisme og terror sies å være synonyme begreper. Samtidig er de heller ikke gjensidige utelukkende kategorier. Det er også verdt å merke seg at de fleste tilfeller av terror i Europa har blitt begått av grupperinger som har politiske og sekulære, ikke religiøse, mål.

Innledningsvis skrev jeg at religiøs fundamentalisme er både en reaksjon mot og et produkt av moderniteten. Den protestantiske reformasjonen tok et oppgjør med den katolske kirkens strenge hirarki og gjorde kristendommen i større grad tilgjengelig for massene. Den protestantiske tanken om at enhver var sin egen frelser og at enhver kunne oppnå frelse uten hjelp av prester kombinert med masseprodusering av Bibelen i lokal språkdrakt, gjorde at langt flere kunne lese og tolke bibelen slik de selv ønsket. Fundamentalisme er med andre ord i stor grad et lekmannsfenomen. Fundamentalister er sjeldent lærde teologer som har brukt mange år på studier av religiøse tekster, men vanlige mennesker som selv legitimerer sitt verdenssyn via å lese Bibelen og ved å være sin egne religiøse autoritet. Fra et mer liberalt synspunkt kan dette oppleves som farlig, da en fundamentalist ikke har tilstrekkelig kunnskap om Bibelen. Noe som kan lede til en forvrengelse av den, i denne oppgavens tilfelle, kristne lære, som igjen kan være med på å legitimere bruk av eksempelvis terror.

2.2.1 Eskatologi

Mennesker har en tendens til å se på seg selv som den siste i rekken. Denne tankegangen kan til dels sees i lys av menneskers motvilje mot å tenke seg en verden uten seg selv. Å bare være en av mange i en rekke av generasjoner, er for mange utenkelig, om så på et ubevisst plan. En mer sannsynlig teori er kristendommens innflytelse på den vestlige tankegangen, en innflytelse som har fortsatt å gjøre seg gjeldene også etter omfattende sekulariseringsprosesser i Vesten. Da år 2000 nærmet seg ble mange grepet av en følelse av panikk. Det ble i medier skrevet om muligheten for kollaps av datasystemer, noe som ville medføre enorme praktiske problemer. Mange så for seg et totalt sammenbrudd av samfunnet med kaos som et resultat. Det var ikke tilfeldig at år 2000 ble tilegnet en slik rolle. Fra et religiøst perspektiv hadde år 2000 en sterk symbolsk verdi. Tilbakevendelsen av Jesus i kjølvannet av internasjonale konflikter og krigføring var et scenario mange kristne så for seg og, ikke minst, i mange tilfeller, så fram mot.

Eskatologi, læren om endetiden, er et sentralt konsept i den kristne læren. Denne tankegangen har også gjort seg gjeldene i sekulær og politisk drakt. Noen åpenbare eksempler er nazismen og kommunismen, to politiske ideologier som ønsket å radikalt forandre samfunnet. Ønsket om å overvinne det som ble ansett som ondt, om det så var jødedommen eller kapitalismen, og skape en ny og bedre verden er helt klart inspirert av kristendommens syn på tid og rom. I de fleste religioner er ikke eskatologi spesielt fremtredende. Dette i stor grad fordi tid ofte har blitt sett på som noe sirkulært. Tiden og menneskers rolle i den går gjennom ulike perioder som gjentas i det uendelige. Hinduismen og buddhismen er eksempler på slike religioner. Kristendommen brøt i sin tid med dette. Den kristne læren er lineær. Tiden har en start og en slutt. Tiden er teleologisk. Målrettet. Dette synet brøt med andre ord radikalt med det sirkulære tidsperspektivet.

Kristendommen i sin tidligste form var utpreget eskatologisk. Jesus lærte sine disipler at verdens undergang var nært forestående, og kun ved å ta til seg den kristne lære ville man sikre seg en plass i det framtidige paradiset som ville ta plassen til den gamle verden¹⁴.

På dette tidspunktet var kristendommen fremdeles ansett for å være en jødisk sekt, kristendommen slik vi kjenner den i dag hadde enda ikke tatt form, men den eskatologiske

---

¹⁴ Gray, John, Black Mass – Apocalyptic Religion and the Death of Utopia, Penguin Group, 2007, s. 6

tankegangen brøt med en øvrige jødedommen som ikke hadde dette som en sentral del av sin lære i samme grad som det som kom til å være tilfellet i kristendommen . Dette er et eksempel på hvordan eskatologisk tenking har preget radikale grupper i samfunnet som ser på det som nødvendig med ødeleggelse for å bygge en ny verden. Eskatologisk tenkning er med andre ord tildels utopisk.

Da kristendommen gradvis ble en etablert religion i århundrene etter Jesu død ble den opprinnelige eskatologien tolket på nytt og omformulert. Dette var et resultat av de radikale strømmingene som ofte var en del av det eskatologiske verdensbildet. Kristendommen bestod av mange ulike grener der noen gruppers tolkning av den kristne lære i noen tilfeller ble opplevd som kjettersk av den øvrige kirken. Den utopiske eskatologien som kjennetegnet Jesus og hans følgere ble omtolket av senere teologer. Augustin, en av de viktigste skikkelsene i kristendommens historie, var en av disse. Augustin anså mennesker for å være syndige av natur. Da Adam og Eva ble forvist fra paradiset, ble også senere generasjoner berørt av synden Adam og Eva begikk mot gud. Prinsippet om arvesynd ble, og er fremdeles, en av hjørnesteinen i kristendommen. Augustin mente at å virkeliggjøre himmel på jord, slik den utopiske eskatologien ønsket, var en umulighet. Inspirert av Platons lære om det gudommelige som noe som eksisterte utenfor den fysiske verdenen, mente Augustine at frelse måtte skje på det åndelige plan¹⁵. En frelse av verden selv var ikke en mulighet, da verden var i seg selv var en syndens pøl. Ved å ta disse teologiske grepene ønsket Augustin å bevare eskatologien, men samtidig ufarliggjøre den. Augustin ga med andre ord kristendommen og dens eskatologiske lære et snev av anti-utopisme. Dette så han på som en nødvendighet for å unngå at eskatologiske tanker skulle lede til konflikt, kjetteri og uroligheter i samfunnet¹⁶. Til tross for dette kom radikal eskatologisk tenkning til å dukke opp til stadighet.

Religionssosiologiske forklaringer på dette vil jeg se nærmere på senere.

Som nevnt har eskatologi sine røtter i det kristne, monoteistisk og linjære synet på verden og tiden. Religiøse bevegelser eksisterer ikke i et vakuum. De vokser ofte ut av tidligere etablerte religioner, slik kristendommen vokste ut fra jødedommen, og tar med seg ideer og tanker og bygger videre på den, og slik legger grunnlag for en ny religion. Den utopiske eskatologien som ser for seg et nytt, mer harmonisk riket som vil erstatte det etablerte samfunnet, har sine røtter i synet på tiden som noe teleologisk, noe målrettet. I sumerisk og mesopotamisk

---

¹⁵ Bull, Malcolm (ed.), *Apocalypse Theory and the Ends of the World*, Blackwell Publishing, 1995, s. 5

¹⁶ Gray, John, 2007, s. 8

religioner var tiden delt inn i såkalte sars som bestod av 3600 år¹⁷. I kristendommen har man et likende syn. Her er det derimot tusen år som er det tiden deles inn i. Det var med andre ord ikke tilfeldig at år 2000 ble tillagt så viktig betydning. Sett i lys av dette har det ofte blitt postulert at en liknende fenomen fant sted rundt år tusen. Dokumenter som har overlevd har blitt påstått å inneholde bevis på at Europa var sterkt preget av troen på at det første tusenårsskifte ville medføre Jesus' tilbakekomst. Samfunnet sies å ha vært preget av angst, hysteri og på randen av total kollaps. Dette har dog de fleste historikere i stor grad tilbakevist. I all hovedsak vitner lite om at Kirken og samfunnet for øvrig skal ha vært preget av slike tilstander¹⁸.

Hovedårsaken til dette er at den katolske bygger på Augustins lære om det guddommelige som noe hinsides vår verden. I følge den kristne skrifter var det ingenting som tilsa at Jesus tilbakekomst og jordens påfølgende undergang ville finne sted rundt år tusen. Det er dermed ikke sagt at det ikke eksisterte religiøse grupper og individer som mente det motsatte, men de ble stemplet som kjetterske og ble i de fleste tilfeller kneblet av kirken. Kirken ønsket å unngå et fokus på de siste tider for å unngå uroligheter som utvilsomt ville oppstå om slike tanker fikk grobunn hos vanlige folk. For den vanlige mannen og kvinnen var det den ortodokse katolske kirken de fikk sin religiøse påbud fra og det er lite som tyder på at eskatologiske grupper hadde utbredt støtte eller innflytelse. For folk flest var år tusen nok et år i rekken av mange. Menneskers liv var sentrert rundt jordbruk og var i liten grad preget av eskatologiske følelser.

Det er allikevel de som har utfordret dette synet og som mener at det er bevis på at eskatologisk og apokalyptiske følelser preget samfunnet på denne tiden. De finnes dokumenter som gir inntrykk av at samfunnet var preget av uro som en følge av tusenårsskifte. Samfunnet på denne tiden gjennomgikk store forandringer. Middelalderen med dens økte urbanisering og nye samfunnsstrukturer var nært forestående. Historisk sett er ikke slike omveltninger av samfunnet uten kaos og vold. Det er med andre ord ikke usannsynlig at slike tilstander har bidratt til en følelse av nervøsitet og usikkerhet blant befolkningen. Det er dermed ikke sagt at slike følelser, som kan ha hatt en eskatologisk karakter, oppstod fordi et nytt årtusen var i emning, da folk flest tross alt ingen kunnskap om den moderne

---

¹⁷ Thompson, Damian, *The End of Time – Faith and Fear in the Shadow of the Millenium*, Vintage Press, 1999, s 6-7

¹⁸ Thompson, Damien, 1999, s. 38-39

tidsregningen vi tar for gitt¹⁹. Det var først flere århundrer senere, når den moderne tidsregningen var etablert folk flest i større grad kunne lese og tolke bibelen selv, at eskatologiske tanker ville få en mer markant utbredelse.

Eskatologi er, slik vi har sett, læren om de siste tider. Eskatologi er en viktig del av kristendommen. Som en religion som ser tiden som lineær størrelse, må den nødvendigvis inneholde tanker om hvordan tiden en gang vil slutte. I sin tidlige form var kristendommen klart eskatologisk i den forstand at verden ble ansett for å være nær sin slutt og vil gi plass til et nytt rike, et paradys på jord. Senere kristne tenkere som Augustin så på eskatologiske tekster som en allegori for menneskelig frelse. Augustin så på det guddommelige som noe som kun eksisterte utenfor denne verdenen. Eskatologi var læren om de siste tider, men ikke i den forstand at denne læren tilsa at frelse ville finne sted her på jorden, slik den utopiske eskatologien mange tidlige kristne grupper agiterte for. Jeg vil gå nærmere inn på eskatologiens rolle i kristendommen og den ulike varianter ved å se på noen sentrale eskatologiske tekster og senere på religionshistoriske forklaringer på apokalyptisk og eskatologisk tenkning.

---

¹⁹ Thompson Damien, 1999, s. 41-42

2.3.1 Eskatologi i lys av religionshistoriske teorier

Historien er full av eksempler på at eskatologiske strømminger har preget grupper av mennesker. Eskatologiske tanker har utøvd en reell effekt på mennesker og fortsetter å gjøre det i dag. Men hvorfor har bibelske beskrivelser av de siste tider, beskrivelser som er både blodige og katastrofale, så stor tiltreknings kraft på disse gruppene? Som vi har sett var den katolske kirken opptatt av å rette fokus bort fra apokalyptiske tekster nettopp fordi de var redd for at den menige mann skulle bli oppildnet og ledet av veie. Lærde teologer ønsket ikke at eskatologiske tanker skulle bidra til å skape konflikter i samfunnet. For folk flest var tiden knyttet til årets syklus og det var først da den moderne måten å forstå tid på at eskatologiske visjoner kunne få et fotfeste blant folk flest.

Den protestantiske reformasjonen, på sin side, la også til rette for eskatologiske spekulasjoner blant den gemene hop. Martin Luther hadde sett seg lei på det han anså var en pervertering at den kristne læren hos den etablerte katolske kirken. Avlatsbrev og helgendyrkelse var noen av de praksisene Luther så på med misnøye. Ved å reformere kristendommen og gi plass for det vi kalle protestantismen ønsket Luther å plassere ansvaret for frelse i hendene til hvert enkelt menneske. Troen på demoner og mirakler som hadde preget katolisismen skulle fjernes da dette ikke hadde noe med den sanne kristendom, men var overtro som i verste fall kunne lure mennesker til å synde mot sin viten. Luther sørget altså for å rense verden for overnaturlige fenomener, i tillegg til å henvise gud til noe utenfor vår verden. Dette skulle ironisk nok legge til rette for en sekularisering av samfunnet. Luther var, som de fleste lærde, skeptiske til apokalyptisk tenkning til tross for at han manet fra visjoner om Antikrist og likende eskatologiske figurer. Luther ønsket allikevel ikke at slike tanker skulle friste folk til å gjøre opprør. Paradoksalt kom hans reformasjon til å legge til rette for nettopp dette i flere tilfeller²⁰.

På tiden da den protestantiske reformasjonen fant sted ble også boktrykkerkunsten revolusjonert. Luther ønsket at Bibelen skulle oversettes fra latin til lokale språk og at gudstjenesten skulle formidles på språket folk selv snakket. Latin var tross alt noe kun en liten elite kunne snakke og forstå. Bibelen ble altså tilgjengelig for den vanlige mannen og kvinnen i større grad. Og det er kanskje ikke så merkelig at eskatologiske tekster som Johannes'

---

²⁰ Thompson, Damien, 1999, s. 83

Åpenbaring gjorde stort inntrykk på folk når de hadde mulighet til å lese disse tekstene i detalj, noe de ikke hadde hatt mulighet til å gjøre tidligere. En gradvis overgang fra bondesamfunn til en tidlig form for urbanisert byliv gjorde også at mange hadde mer tid til å spekulere i apokalyptiske teksters mening. Den protestantiske reformasjonen gjorde at hver enkelt individ kunne forkynde det kristne budskapet om de så måtte ønske og det er ikke så oppsiktsvekkende at det dukket opp mange selverklærte profeter og andre som mente at de hadde mottatt budskap fra gud.

Et eksempel på opprør og uroligheter preget av en eskatologisk tankegang var det såkalte bondeopprøret som fant sted i 1525 i Tyskland. Det som i all hovedsak var et ganske ordinært uttrykk for misnøye blant bønder fikk et eskatologisk preg da en selverklært profet ved Müntzer ga opprøret et eskatologisk preg. Müntzer var en lekmannspredikant med en voldsom fascinasjon for Johannes' Åpenbaring og forkynte at bøndenes opprør ville resultere i en himmel på jord fritt for de problemene de møtte i hverdagen i form av fattigdom og de styremaktenes dårlig behandling av dem. Denne formen for eskatologiske tenkning er i likhet med den som fant sted i kristendommens tidlige tider preget av en milleniaristisk tankegang som bryter med den etablerte kirkens lære om at mennesker ikke kan vite det nøyaktige når de eskatologiske hendelsene beskrevet i bibelen vil finne sted. Men i kjølvannet av den protestantiske reformasjonen ble det langt vanskeligere å kontrollere enkeltmenneskers forhold til den kristne tro²¹.

Spekulering i eskatologiske teksters betydning og et milleniaristisk tankesett appellerte, og appellerer fremdeles, ofte til personer med karismatiske personligheter som klarte å generere en hengivende gruppe mennesker til å ta del i deres visjoner om et fremtidig paradys på jord etter at det etablerte samfunnet hadde forfalt. Disse gruppene er ofte kortlevde, noe som i stor grad er et resultat av det milleniaristiske tankesettet de er bygget på. Radikale eskatologiske grupper har en tendens til å visne hen når de store hendelsene, som antatte datoer for verdens undergang. I korte perioder kan også radikale grupper eller personer ta over makten av et helt geografisk område. Et eksempel på dette er hendelsene som fant sted i byen Münster i Tyskland cirka ti år etter bondeopprøret. Her ble både katolisismen og den lutherske protestantismen forkastet til fordel for en variant av kristendommen ved navn anabaptismen, en sterkt apokalyptisk gren innenfor kristendommen som består av ulike sekter ledet av ulike

---

²¹ Thompson, Damien, 1999, s. 84

profeter. I Münster tok disse apokalyptiske ideene monstrøse proporsjoner. En mann ved navn Jan Bockelson overtok kontroll av byen etter å styresmaktene hadde blitt henrettet og innførte et strengt styre der dødstraff for en rekke ulike handlinger skulle kontrollere befolkningen. Bockelson anså at et strengt pietisme var nødvendig inntil Jesu tilbakekomst og de siste tider var nådd. Befolkningen av Münster opplevde hungersnød og økt fattigdom som et resultat av den apokalyptiske teologien og kort tid senere falt Münster i hendene militære styrker sendt ut av det øvrige tyske maktorganet. Tilfellet med Münster er et klassisk eksempel på de urolighetene når eskatologiske spekulasjoner framsatt av selverklærte profeter og viser faren ved disse profetenes verdenssyn²². Dette er selvsagt en ekstrem variant av eskatologisk tenkning og som vi skal se så kan slike tanker ta ulike former.

Premillennialisme og postmillennialisme

Når man ser på disse eksemplene kan man lure på hvorfor eskatologiske ideer og spekulering rundt den nøyaktige datoen for verdens undergang, kan man lure på hvorfor mennesker har latt seg rive med av disse. En forklaring på hvorfor kan sees i form av sosioøkonomiske variabler. Opprør som det i Münster hadde vokst ut fra misnøye over bøndenes posisjon i samfunnet. Dårlige økonomiske tider gjorde bøndene åpne for eskatologiske tanker. En kollaps av samfunnsordenen og ideen om en ny verden, et himmel på jord, virket utvilsomt tiltrekkende på samfunnsgrupper som følte seg, og i mange tilfeller var, marginaliserte.

Det er mange eksempler helt opp til vår tid på personer som mener de har profetiske evner og mener å vite nøyaktig når de siste tider vil komme. Dette til tross for at den kristne teologien anser slike fenomener for å gå på tvers med prinsippet om guds allmektighet. I dag vil de færreste konservative eller fundamentalistiske kristne mene at mennesker kan vite når verdens ende vil finne sted, men innenfor disse gruppene av kristne er det ofte en generell enighet i at menneskeheten befinner seg i de siste tider. Mye av årsak var at ideen som på på attenhundretallet ble lansert av John Nelson Darby. Han mente at guds plan for menneskeheten var delt inn i ulike deler, hvor hver del avløste hverandre. I følge Darby var det altså ikke noe poeng i å tolke samtiden i et eskatologisk lys, da den siste delen (dispensasjonen) ikke hadde blitt iverksatt. Dette bidro til å roe ned profetiske tanker og spekulering i når de siste tider ville finne sted. I følge Darby var det uansett ikke noe å frykte

---

²² Thompson, Demian, 1999, s. 84-86

for den troende om han eller hun befant seg i den siste tiden. De troende vil reddes fra kaoset som ville finne sted på jorden og forenes med gud. Denne tanken skulle i stor grad prege den kristen fundamentalistiske teologien inn i vår samtid. Et slikt syn kalles premillennialistisk. Det vil si at Jesu tilbakekomst vil skje før den såkalte tribulasjonstiden, de 7 årene hvor Antikrist vil styre verden. Postmillennialisme, på den andre siden, mener Jesu først vil vende tilbake etter. Postmillennialistisk er på sett og vis preget av en større grad av positiv tankegang. Innenfor postmillennialismen ser man for seg et himmel på jord som varer i tusen år før evigheten i himmelen venter. Premillennialismen er mer preget av et negativt syn på samtiden. Den som forholder seg til et premillennialistisk verdensbilde ser på samtiden med et mer negativt lys og anser verden for å være hinsides frelse. Det postmillennialistiske paradigmet har mer appell blant mer liberale og fremtidsoptimistiske kristne, mens det premillennialistiske paradigmet er mest utbredt blant langt mer konservative og fundamentalistiske grupper. For mange av disse befinner menneskeheten seg utvilsomt i den siste fasen av gudsplan. Hendelser som har funnet sted i det tjuende århundret vitner om det i deres øyne²³.

Hvorfor tar endetidslære så stor plass innenfor det fundamentalistiske paradigmet? På de eksemplene jeg har vist til så langt er det noen klare mønstre. Marginalisering og sosiale ujevnheter har visst seg å gi næring til apokalyptiske tanker. Et ønske om å slippe unna et liv preget av fattigdom og et liv som oppleves som lidelsesfullt kan gjøre tanken om et evig liv i himmelen attraktivt for mange. I sin bok *American Fascists – The Christian Right and The War on America* beskriver Chris Hedges livet for mange amerikanere i forfallende storbyer hvor kriminalitet og fattigdom dominerer bildet²⁴. Hedges mener at dette kan delvis forklare hvorfor så mange amerikanere søker seg til en fundamentalistisk kristendom. Den religiøse fundamentalismen med dens klare regler fungerer som en reaksjon mot et samfunn som oppleves som syndig og ondt. Allikevel viser mange studier at de som tilhører svært konservative trossamfunn ofte befinner seg på den økonomiske middelskikten og oppover²⁵. Kristen fundamentalismen har størst konsentrasjon i småbyer i midtvesten og i sørstatene, ikke i og rundt storbyer. Argumentet om at en persons økonomisk situasjon er en sentral variabel når man studerer kristen fundamentalisme er å forenkle bildet noe. Det er allikevel en klar følelse blant kristenkonservative og fundamentalister at storsamfunnet er fiendtlig mot deres livssyn. I USA utgjør de fundamentalistiske grupperingene en reell politisk maktbase,

---

²³ Amanat, Abbas & Bernhardsson, Magnus T. (ed.), *Visions of Apocalypse from the Ancient Middle East to Modern America*, I.B Tauris & Co Ltd, 2002, s. 205-206

²⁴ Hedges, Chris, *American Fascists – the Christian Right and the War on America*, s. 42-43

²⁵ Bruce, Steve, *Fundamentalism*, Polity Press, 2008, s. 14

men de har i svært liten grad fått gjennomslag for deres hjertesaker. Dette kan styrke deres følelse av marginalisering i samfunnet, som igjen gjør tanken om dette samfunnet ikke kan reddes og de sanntroende må selv ta ansvar for å redde seg selv og sin sjel. En slik verdensanskuelse kan gjøre tanken på verdens ende og Jesu' tilbakekomst attraktiv.

I kjølvannet av den protestantiske reformasjonen ble den kristne læren gjort tilgjengelig for et større segment av befolkningen. Folk kunne i større grad selv lese og tolke bibelen.

Fundamentalisme er i så måte ikke bare et moderne fenomen, men også et lekmannsfenomen. Bibelens eskatologiske tekster kan i slike tilfeller leses og tolkes på en måte de ikke var ment å leses eller tolkes. Kombinert med et ønske om å forlate verden til fordel for guds rike i himmelen, kan endetidslære få en sentral plass og gå på bekostning av kristne prinsipper om nestekjærlighet, etc. Eskatologisk lære og spekulering om endetidene har med andre ord en såpass sentral rolle innenfor den kristne fundamentalismen fordi samfunnet oppleves som et moderne Gomorra som er hinsides frelse.

2.4.1 Eskatologiske tekster

De eskatologiske og apokalyptiske tekstene som ligger til grunne for mange av dagens kristne fundamentalister tilhører en fjern fortid. For folk flest er disse tekstene med deres dramatiske, og tidvis, voldsomme scener både kryptiske og merkverdige. For en sekulær person i 2013 virker det fremmed å skulle tillegge disse tekstene stor mening. Men for millioner av kristne inneholder disse tekstene nøkkelen til framtiden og sier oss noe om hendelser som ville finne sted i, i følge kristne fundamentalister, nær fremtid. For disse kristne er ikke de eskatologiske tekstene i Bibelen relikvier fra en fjern fortid, men tekster hvis mening er evig og står utenfor den temporære tiden. Ironisk nok bruker mange kristne fundamentalister mye tid på å tolke slike tekster inn i sin samtid og bryter på sett og vis i kraft av dette med prinsippet om å lese Bibelen bokstavelig. Jeg vil her kort presentere tre eskatologiske og apokalyptiske og se på hvilken mening de har for fundamentalistiske grupperinger, men også se på de sekulære, vitenskapelige forståelsene av tekstene. Bibelske tekster oppstod ikke i et vakuum, men ble forfattet av mennesker som var preget av samfunnet rundt seg og de omveltingene som fant sted.

Esekiels bok

Esekiels bok er en av de første eskatologiske tekstene som dukker opp i DGT og som har forblitt en del av den bibelske kanon. Det er uenighet om når teksten ble skrevet, men det er en konsensus om at den ble forfattet tidlig under det jødiske folks eksil i Babylon. Tekstens eskatologiske innhold er begrenset til to kapitler (37-39), men er fremdeles en viktig del av mange kristnes livssyn den dag i dag. I teksten, som er profetisk av natur, åpenbarer Gud seg for Esekiel og viser seg i form av fire vesener og fire hjul. De fire hjulene har vært gjenstand for mange tolkninger og oppfattes som en av de mer mystiske elementene i teksten²⁶.

Gud åpenbarer seg nok en gang for Esekiel kort tidd etter den første åpenbaringen og her gir han Esekiel klare instruksjoner om å forkynne sine visjoner til det jødiske folk. Gud påpeker at israelerne har vært opprørske og vendt seg fra Gud, noe som forklarer hvorfor de opplever å bli sendt i eksil. Gud forteller Esekiel at mange ikke vil høre på hans forkynnelse, men at han skal forkynne uansett og at de med tid vil forstå viktigheten av hans åpenbaring. Gud viser seg

---

²⁶ *Den hellige skrift Bibelen – De profetiske bøkene*, Samfundets forlag, 2004, s. 169

her som en hissig og vredefull gud som må gå hardt til verks for å lede hans utvalgte folk tilbake på den rette vei²⁷.

Det er først, som nevnt, et stykke ut i Esekiels bok at de eskatologiske åpenbaringene viser seg. Esekkiel får her et syn av en dal full av dødningben. Gud forkynne i dette synet at Esekkiel skal «blåse liv» i disse benene og kjøtt og hud vill danne seg og de vil reise seg. Dette er et symbol på israelerens gjenforening og videreføringen av pakten mellom Gud og hans folk. Pakten som på sett og vis har blitt brutt grunnet mange av jødernes forkastelse av den jødiske tro under det babylonske eksilet. Dødningebenene som får nytt liv representerer en spirituell renselse av det jødiske folk. De skal gjenoppdaget den sanne Gud gjennom lidelsene de opplever under babylonsk undertrykkelse.

Gog og Magog

En av aktørene i Esekiels bok som har vært og fremdeles er gjenstand for spekulasjon er Gog kongen i landet Magog, storfyrsten over Mesjek og Tubal. Gog er her det israelske folks største fiende par excellence. I nyere tid, under den kalde krigen, fikk Sovjetunionen rollen som Gog og Magog. I Esekiels bok er Gog og Magog geografisk lokalisert nord for det hellige land, likeså som Sovjetunionen var i forhold til Israel. Gud forteller Esekkiel i hans visjon at Esekkiel vil lede an i en stor strid mot Gog og Magog og gud vil «straffe Gog og Magog med pest og blodutgytelse, høljende regn og haglsteiner, ild og svovel»²⁸. Med beseirelsen av Gog og Magog vil gud nok en gang samle de israelske folk og de vil ikke lide noen nød igjen.

For mange kristne er åpenbaringene i Esekiels bok noe som har til gode å finne sted. Ved å lese Esekiels bok og overføre de, for mange, merkelige og kryptiske metaforene som dukker opp i teksten, profesiene til deres samtid, kan de tolke samfunnshendelser i lys av eksempelvis Gog og Magog. Fundamentalistisk tolkning av Bibelen er gjenstand for mye kritikk. Noe som jeg vil se nærmere på senere. Å spekulere i hva som menes med Gog og Magog og hvem denne Gog er og hvilket land som er Magog burde være enkelt for en person med en fundamentalistisk tilnærming til Bibelen. Kort sagt er Gog og Magog Gog og Magog, men i og med at det pr. i dag ikke eksisterer noen Gog eller Magog, må fundamentalisten finne

---

²⁷ Den hellige skrift Bibelen – De profetiske bøkene, Samfundets forlag, 2004, s. 170

²⁸ Den hellige skrift Bibelen – De profetiske bøkene, Samfundets forlag, 2004, s. 220

tolkninger som passer inn i samtiden. Her ligger paradokset når man ser studerer religiøs fundamentalisme.

Daniels bok

En av de mer kjente jødiske, apokalyptiske tekstene er Daniels bok som kronologisk tar sin plass i DGT rett etter Esekiels bok. Boken antas å ha blitt nedtegnet i det andre århundret f. Kr, men handlingen er satt til det babylonske eksilet fire hundre år tidligere. På tiden da Daniels bok ble nedtegnet var det jødiske folk nok en gang utsatt for ytre trusler, denne gangen fra den syriske keiseren Antiokus. Antiokus ønsket å spre hellenismen og for å finansiere sine erobringer plyndret han blant annet tempelet i Jerusalem og fikk en reist en statue av Zevs i tempelet. I tillegg forbød han omskjæring og helligholdelse av sabbaten. I 164 f.Kr døde Antiokus og Jerusalem ble gjenvunnet av det jødiske folk takket være Makabeernes opprør. Denne hendelsen feires i jødisk tro med høytiden hanukkah²⁹.

Sentrale elementer

1. Nebukadnesars drøm

I kapittel to av Daniels bok blir Daniels, bokens hovedperson, kalt foran keiser Nebukadnesar for å tolke en av drøm keiseren har hatt. I drømmen figurerer en statue med hode av gull, bryster og armer av sølv, mage og lår av bronse, ben av jern og føtter av jern og leire. I drømmen knuses statuens føtter av en stein «skjært uten hender» og når statuen kollapser vokser steinen til et fjell som «dekker hele jorden». Daniels takkes for å inneha profetiske evner og evnen til å tolke drømmer, til tross for at drømmen tolkes av Daniel som at Nebukadnesars herredømme vil møte en voldelig slutt³⁰.

---

²⁹ Boyer, Paul, *When Time Shall Be No More – Prophecy belief in Modern American Culture*, Harvard University Press, 1992, s. 26-27

³⁰ Boyer, Paul, 1992, s. 27-28

2. Daniels visjon av fire beist

Senere i boken får Daniels selv profetiske drømmer og møter ulike himmelske figurer, blant annet engelen Gabriel. I en av drømmene får Daniel et skrekkelig syn av et fire beist som reiser seg fra havet. Disse beistene har både dyriske og menneskelige attributter. Eksempelvis har et av beistene hodet til en løve og føttene til et menneske. Det fjerde beiste har ti horn i tillegg til et lite horn. Det lille hornet har menneskemunn og øyne og snakker om «store ting». Gabriel sier at de ti hornene representerer ti konger som vil bli etterfulgt av en ellevte konge med store makt (det lille hornet). For mange kristne fundamentalister og er betydningen av disse visjonene gjenstand for mye spekulasjon. Politiske ledere i deres samtid tolkes gjerne i lys av visjonen om det lille hornet (Antikrist). Det lille hornet beseires til slutt av «den eldre av dage», en mystisk figur som innehar voldsom kraft³¹.

3. De sytti ukene

I Daniels bok er det, som i Esekiels bok, det jødiske folks manglende opprettholdelse av paktens mellom dem og gud som er kilden til deres forfølgelse og undertrykkelse. Gud er både vredefull og barmhjertig og de prøvelsene jødene gjennomgår er ment å lede dem tilbake til gud. I Daniels bok refereres det til 69 pluss 1 uke (490 dager) som skal fungere som en renselsesperiode preget av lidelse. Andre bøker i Bibelen mener dog det er snakk om sytti år, som kan bety at den egentlige renselsesperioden er 490 år. Uansett hvor lang perioden er, så er det sentrale at guds evige rike til slutt vil seire. Det lille hornet som figurerer i Daniels bok er utvilsomt ment å være Antiokus. Eskatologiske tekster forfattes gjerne i tid av store omveltninger og uro. For mange kristne i dag har fremdeles disse profetiske tekstene stor betydning. Apokalyptisk litteratur mistet sin relevans innenfor jødiske tro i i kjølvannet av det andre tempelets fall og den rabbiniske jødedommen vektlegger i svært liten grad disse tekstenes betydning i dag. Derimot har eskatologisk og apokalyptisk tekning vist seg å være svært vedvarende innenfor kristendommen.

---

³¹ Boyer, Paul, 1992, s. 28

Johannes åpenbaring

Den kanskje mest kjente eskatologiske teksten er Johannes åpenbaring, som avslutter DNT. Her beskrives en rekke hendelser som leder fram mot guds evige rike og den endelige seieren over ondskap. I motsetning til Esekiels og Daniels bok er det en generell enighet om når Johannes åpenbaring ble forfattet, cirka x - x. På dette tidspunktet var de tidlige kristne utsatt for etterfølgelse av romerske autoriteter som var svært negative til kristendommen. I så måte er Johannes åpenbaring i likhet med Esekiel og Daniels bok skrevet som en respons på ytre krefters ønske om å knuse de rettroende, i dette tilfellet de kristne.

Johannes åpenbaring er en serie visjoner nedtegnet av profeten Johannes. Visjonene beskriver en serie katastrofer som rammer menneskeheten i form av krig, sykdom og naturkatastrofer. Sentralt i Johannes åpenbaring er de fire rytterne som representerer eksempelvis krig og sykdom. I Johannes åpenbaring henvises det også til syv segl som åpnes akkompagnert av lyden av horn som blåses. Fra disse seglene rir blant annet de fire rytterne. Når de resterende tre seglene åpnes sprer også kaoset på jorden til himmelen. Johannes åpenbaring er med andre ord langt mer total i sin beskrivelse av apokalyptiske hendelser³².

Etter at ødeleggelsen av jorden er nærmest total, blant annet som en følge av Antikrists herredømme over jorden i de siste tider, knuses Satan (representert av Antikrist) og hans styrker i en enorm strid som finner sted ved Megiddo, en slette nord for Jerusalem i dagens Israel. Disse visjonene er sentrale i forholdet mellom kristen fundamentalister og deres ensidige støtte av Israel.

Eskatologiske tekster som Esekiel, Daniel og Johannes Åpenbaring er både kryptiske og uforståelige, med deres allegorier og voldsomme beskrivelser av ulike katastrofer. For mange kristne er dog ikke disse tekstene noe som tilhører fortiden til, men som beskriver hendelser som vil finne sted. Jeg vil komme tilbake til dette og se nærmere på det senere i oppgaven, men vil først se på forholdet mellom jøder og kristne gjennom historien for slik å lettere kunne plassere Kristent Samlingspartis verdisyn og forhold til Israel og eskatologisk lære i lys av oppgavens problemstilling.

---

³² Metzger, Bruce M, *Breaking The Code – Understanding the Book of Revelation*, Abingdon Press, 1993, s. 56-57

Kapittel 3: Kristne og jøder – historiske forhold

3.1.1. Innledning

Opp i gjennom historien har forholdet mellom jøder vært alt annet enn harmonisk. Som minoritet i Europa har jøde vært ofre for forfølgelse, trakassering og systematiske forsøk på å bli utryddet. Nazistenes konsentrasjonsleirer var på sett og vis en kulminasjon av flere århundrer med en antisemittisme som hadde vært en del av den europeiske ånden. Så hvordan har deg seg slik at det i nyere tid har blitt knyttet sterke bånd mellom kristenkonserverne og jødiske grupperinger? I denne delen vil jeg se på den historiske utviklingen som har ledet opp mot dette før jeg ser nærmere på Kristent Samlingsparti, som representanter for en svært konservativ kristendom, og deres forhold til jøder og Israel. Det er min mening at det mer positive synet på jøder blant mange kristne grupperinger inneholder en implisitt antisemittisk holdning som kommer til uttrykk i forhold til Israel og det jødiske folks rolle i den kristne eskatologien.

3.1.2 Tidlige tider

Kristendommens røtter finner vi i jødedommen. Den tidligste varianten av kristendommen var en gren innenfor jødedommen som i det andre tempelets tid bestod av mange grener. Man hadde sadukeerne - som var knyttet til den høytstående presteklassen, fariseerne – som la vekt på loven og lovbestemmelser, selotene – en svært radikal jødisk gruppe. Da Jesus begynte å spre sitt budskap og genererte en formidabel følgesgruppe fikk jødedommen en ny gren; Jesus-følgerne.

Det andre tempelets fall i 70 e. Kr skulle ha store konsekvenser for den framtidige distinksjonen mellom jødedommen og det som skulle bli kristendommen. Da tempelet falt forsvant muligheten til å utføre ofringsritualer og andre handlinger som var knyttet til tempelets eksistens, og dermed også prestens rolle. Sadukeerne, presteklassen, som til da i stor grad hadde vært den dominerende klassen innenfor jødedommen, mistet sin autoritet. Når man ikke lenger hadde tempelet, var det opp til de lovkyndige å bestemme hvordan man skulle leve som jøde. Fariseerne skulle bli den dominerende gruppen og det var hos dem grunlaget for den rabbiniske jødedommen ble styrket. Det vi i dag omtaler som jødedommen har sine røtter i fariseerne og deres fokus på den jødiske lov kontra tempelritualer.

Jesus-bevegelsen økte stadig i omfang i denne tiden, ikke minst etter Jesu korsfestelse. Av omverdenen ble de oppfattet som en jødisk sekt, men de hadde allerede på dette tidspunktet innad brutt med sentrale jødiske lover, eksempelvis omskjæring som symbol på pakten med Gud og det å spise grisekjøtt. De teologiske argumentene som ble brukt i senere tider var at jødene hadde misforstått det gamle testamentet og tolket den bokstavelig når det skulle tolkes allegorisk. Slike grep ble tatt ikke bare for å markere seg i forhold til sin 'foreldrereligion', men også å skape et klart skille mellom jøder og de som senere ville bli hetende kristne.

3.1.3 Jøder og kristne i det gamle Rom

På dette tidspunktet var Rom den dominerende makten og de fleste land som i dag konstituerer Europa lå under romersk lov og styre. Rom var en metropol som bestod av mange ulike menneskegrupper, deriblant jøder. Jesus-bevegelsen ble oppfattet som en del av jødedommen, men ble også oppfattet som opprørsk av romerske autoriteter og en gruppe det var nødvendig å holde et øye med.

Jesus-bevegelsen skilte seg også fra den etablerte jødedommen ved at de bedrev misjonering. Den opprinnelige pakten med Gud som krevde at guttebarn skulle omskjæres ble ikke sett på som nødvendig av Jesus-bevegelsen. Enhver som ønsket det skulle kunne motta guds budskap. Jesus' korsfestelse ble ansett av Paul, kanskje den viktigste teologen i den tidlige kristendommen, som et tegn på en tilgivelse av menneskers synd og for å oppnå frelse trengte en person bare å bli døpt og akseptere Jesus' lære³³. Dette brøt med det jødiske prinsippet om jødiske folk og deres rolle som guds utvalgte, og var for mange tradisjonelle jødisk troende en altfor stor kamel å svelge. Det kan postuleres at det var på denne tiden, cirka 40-tallet e. Kr, at den første virkelige brytningen mellom jødedommen og kristendommen fant sted.

3.1.4 Kristendommen etableres

I de første århundrene etter Jesu død var kristne en uglesett minoritet blant de tradisjonelle jødene og de romerske styresmaktene. Kristne ble ofte forfulgt av romerske myndigheter og ble i flere tilfeller dømt til døden for deres tro. Å kaste de kristne til løvene ble et kjent ordtak

---

³³ Sandgren, Leo Dupree, *Vines Interwined – a history of Jews and Christians*, Hendrickson Publisher Marketing, LLC, 2010, s. 226-227

som vedvarer den dag i dag. Ironisk nok sett i lys av kristnes behandling av jøder senere i historien. Til tross for dette vokste stadig denne nye trosretningen og ble etter hvert tydelig i det romerske samfunnet, og fikk støttespillere blant de øvre lag i samfunnet. Til tross for dette var begrepet *kristen* lenge et skjellsord i det romerske samfunnet. Dett skulle forandre seg og kristendommen skulle bli den romerske statsreligionen.

3.1.5 Keiser Konstantin – den første kristne keiseren

På trehundretallet etter e. Kr skjedde det store forandringer. Fra å ha vært en forfulgt religion som ble sett på med avsky og skepsis, skulle kristendommen etableres som statsreligion par excellence. Det var keiser Konstantin og han konvertering som skulle sementere kristendommen som den sanne religionen. Det var et radikalt grep etter århundere med tilbedelse av tradisjonelle romerske guder og Konstantins forhold til senatet og de øvrige styresmaktene var anstrangt, men kristendommen ble til slutt den dominerende religionen. I begynnelsen av sin periode som keiser utsendte Konstantin en bulle som var ment å sikre toleranse for alle religiøse praksiser, men i all hovedsak var den nok ment å sikre toleranse av kristendommen i en samtid som fremdeles var dominert av romers religion, hvis følgere var meget negativt innstilt til kristendommen³⁴.

Kristendommens bevegelse fra forfulgt minoritet til dominerende religion skulle bli skjebnesvangert for jøder. Til å begynne med var Konstantin forholdsvis vennlig innstilt til jødedommen, i den grad at han ikke iverksatte lover som var ment å hindre jøder i å praktisere sin religion. Konstantin innført på den andre siden forbudet mot jøder å reise til Jerusalem, noe som vitner om et negativt syn på jøder. Det ble dog tillatt for jøder å reise til Jerusalem en gang i året. Kristne prester og teologer forfattet buller som var svært fiendtlig innstilte mot jøder, som Konstantin signerte. Kristne og ikke-kristne som konverterte til jødedommen ble hardt straffet og det ble vedtatt forbud for jøder å eie slaver. Retorikken var preget av et syn på jøder som en avvikende gruppe som ikke hadde akseptert den sanne gud og som holdt fast på sin tradisjoner som en hån mot gud³⁵.

---

³⁴ Silvia da Barbose, Antonio, *Is There a New Imbalance in Jewish-Christian Relations?* Studia Missionalia Upsaliensia, 1992, s. 3

³⁵ Sandgren, Leo Dupree, 2010, s. 268-270

Kristendommens betraktlige ekspansjon innefor et forholdsvis kort tidsrom bidro til at mange jøder konverterte til kristendommen. Disse ble ofte straffet av det jødiske samfunnet og Konstatin innførte lover som skulle verne om kristne konvertitter fra sanksjoner fra det jødiske samfunnet samtidig som konvertering til jødedommen ble forbudt³⁶. Dette bidro utvilsomt til å marginalisere jøder og henviste dem til en gruppe som stod i motsetning til kristendommen. Etter Konstatins død ble kristendommen nok en gang forsøkt fjernet, men hadde da blitt for utbredt til at dette lot seg gjøre. Mot slutten av trehundretallet hadde kristendommen blitt den dominerende religionen i det romerske riket og både jødedommen og tradisjonell romerske religion ble sett på som kjettersk av kirkens menn og den romerske satt for øvrig³⁷.

3.1.6 Middelalderen, inkvisisjonen og reformasjonen

Århundrene etter Roms fall var preget av kaos, stadig krigføring, sykdom og samfunnskollaps. Europa var på begynnelsen av middelalderen et fragmentert og til dels øde området. Kristendommen, på sin side, hadde dog for lengst blitt etablert som den dominerende religionen og forholdet til jøder var mildt sagt anstrengt. Ikke minst så hadde den kristne teologien blitt langt mer antisemittisk enn den hadde vært i tidligere tider. Forfølgelse av jøder var vanlig og de ble ofte beskyldt for å stå bak utbrudd av pest og andre katastrofer³⁸. Mye av polemikken mot jøder hadde sine røtter i synet på jøder som de som stod bak Jesus' død. Utover middelalderen ble dette en sentral kristen doktrine og livet til jøder var i stor grad preget av uroligheter og usikkerhet³⁹.

Inkvisisjonen

Kristendommen er som alle andre religioner preget av teologiske uenigheter mellom ulike religiøse grener. Det fantes visse kristne grupperinger som stilte spørsmål og hadde et syn på kristne dogmer og prinsipper som avvek fra det den etablerte kirken. Ofte var disse gruppene radikale og ble beskyldt for kjetteri. Kjetteri var for den etablerte kirken en av de største

---

³⁶ Goldenberg, David J. & Rayner, John D., *The Jewish People – their history and their religion*, Penguin Books, 1989, s. 86

³⁷ Goldenberg, David J. & Rayner, John D., 1989, s 113

³⁸ Eriksen, Trond Berg, Harket, Håkon & Lorenz, Einhart, *Jødehat – antisemittismen historie fra antikken til i dag*, N.W. Damm & Søn As, 2005, s. 35

³⁹ Eriksen, Trond Berg, Harket, Håkon & Lorenz, Einhart, 2005, s. 80

truslene mot den sanne kristendommen og de som forkynte et budskap som ble oppfattet som kjetterisk ble hardt straffet. Den såkalte inkvisitoriske domstolen ble grunnlagt for å hankses med disse gruppene og deres lederskikkelser⁴⁰. Allikevel skulle inkvisisjonen bli et av de mange eksemplene på den antisemittismen som dominerte både kirken og det europeiske samfunnet generelt i den senere middelalderen. Inkvisitoriske domstoler ble etablert over hele Europa, men det var i hovedsak i Spania inkvisisjonen var mest utbredt. Mot slutten av fjortenhundretallet hadde disse domstolene i stor grad rettet fokuset mot en annen innvendig fiende; conversos. Det var ikke lenger kristne kjettere, men jødiske konvertitter som ble regnet som den store fienden⁴¹. En gruppe som forgiftet kristendommen innenfra. Jødiske konvertitter, heller enn faktisk praktiserende jøder, ble syndebukken i det spanske riket. Jøder som ikke hadde konvertert var utsatt for overgrep fra storsamfunnet i tider preget av nød, men ble i mindre grad forfulgt av inkvisitoren. Allikevel var fordømmelsen og henrettelsen av conversos et uttrykk for et negativt syn på jødedommen fra kristent hold⁴². Det var nettopp det at de ble mistenkt for å holde på sine jødiske skikker som førte til deres overrepresentasjon i inkvisisjonens rettssaker. Å praktisere jødedom i skjul mens man utad var kristen ble sett på som verre enn å faktisk være åpent jødisk⁴³.

Reformasjonen

På femtenhundretallet skjedde det store omveltninger i det europeiske samfunnet og et skille innenfor kristendommen oppstod. Den protestantiske reformasjonen skulle fjerne autoriteten og gi den til hvert enkelt individ. Hvert enkelt individ var ansvarlig for sin egen frelse. Reformasjonen utfordret den tradisjonelle katolske kirken og dens autoritet og hierarkiske struktur. Protestantismen åpnet for omfattende lekmannsvirksomhet og unyttet nyvinninger innenfor trykkekunsten som åpnet for masseproduksjon av Bibelen. Prester skulle forkynde den kristne liturgien på lokalspråket og kopier av bibelen skulle også trykkes i ulike språk. Det ble med andre ord lettere for folk å kunne sette seg inn i den kristne lære på egen hånd.

Den mest kjente og innflytelsesrike protestantiske reformatoren var Martin Luther (1483-1546). Som munk gjorde han opprør mot munevesenet og den katolske kirke ved å forfatte en rekke teser som var ment å legge grunnlaget for en sann kristendom. Hans forhold til jøder var

---

⁴⁰ Hamilton Bernard, *The Medieval Inquisition*, Edward Arnold Publishers Ltd, 1981, s. 13

⁴¹ Rawlins, Helen, *The Spanish Inquisition*, Blackwell Publishing, 2006, s. 48

⁴² Kamen, Henry, *The Spanish Inquisition*, C. Tinling & Com Ltd, 1965, s. 31

⁴³ Edwards, John, *Inquisition*, The History Press, 2009, s. 66-69

nok utvilsomt preget av samtidsånden, men tidlig i sin karriere hadde han et mer apologetisk syn på jøder og jødedommen enn det som var vanlig. Luther var av den oppfatning at den katolske kristendommen var preget av overtro og maktmisbruk. Den katolske kirken hadde forfulgt jøder fordi de selv ikke forstod den kristne teologien slike den skulle være. Luther mente at når kristendommen hadde blitt rensset for den tidligere feiltolkning ville jøder konvertere til den sanne kristendommen, dvs. protestantismen. Hans syn på jøder var med andre ord positiv til å begynne med fordi han tok det for gitt at jøder ville se lyset og gjennom guds kraft bli kristne⁴⁴. Dette var selvsagt høyst urealistisk og da Luther forstod at en slik massekonversasjon ville finne sted ble han retorikk mer grov og negativt innstilt mot jøder. Jødene, skrev han senere i sitt liv, hadde blitt straffet og fortsatte å bli straffet fordi de holdt på sin egen religion, som var djevelens verk, og deres meningsløse ritualer. Protestantismen videreførte altså de antijødiske holdningene som dominerte katolisismen⁴⁵.

Forhold mellom jøder og kristne har vært anstrengt og medført store lidelser for jøder gjennom historien. Jødene var viktige for lokalsamfunnet de befant seg i, og i lange perioder var forholdet mellom jøder og kristne preget av harmoni. Men i tider preget av sykdom og nød ble jøder ofte utpekt som syndebukker av befolkningen i form av pogromer. Fra å ha vokst ut fra jødedommen og hatt minoritetsstatusen og forfulgt i et pre-kristent Rom til å bli den dominerende religionen i Europa, har kristendommens forhold til jødedommen vært problematisk, ikke minst teologisk. Jødene har blitt beskyldt for å aktivt motarbeide kristendommen og være djevelens fotsoldater og ansvarlige for Jesus' korsfestelse. I moderne tid har dog forholdet mellom de to religionene blitt preget av samarbeid og allianse, selv om det kan postuleres at det alltid vil være et element av antijødiske holdninger innenfor kristendommen. Videre vil jeg se på grunnleggelsen av staten Israel og veien dit. Israel og jøder, som vi skal se, har en sentral rolle innenfor den kristne eskatologien som preger mange kristenkonserverve grupper i dag.

---

⁴⁴ Oberman .A, Heiko, *The Impact of the Reformation*, Wm. B. Eerdmans Publishing Co., 1994, s. 114-116

⁴⁵ Oberman .A, Heiko, 1994, s. 140

3.2.1 Grunnleggelsen av staten Israel

3.2.2 Dreyfus-saken

I 1894 ble den franske kapteinen i den franske hæren Alfred Dreyfus arrestert og etter en kjapp rettsak dømt for å ha forrådt den franske nasjonen ved å oppgi militære hemmeligheter til Tyskland. Dreyfus ble dømt til eksil på Djeveløya og ingenting tydet på at hans sak ville bli revurdert. I kjølvannet av rettsaken ble en voldsom antisemittisme tydelig i den offentlige diskursen og mange stilte seg spørsmålet om det var Dreyfus' jødiske bakgrunn som hadde bidratt til å få han dømt. Mange som observerte rettsaken og holdingene som kom fram agiterte for nettopp dette; at Dreyfus var en syndebykk som ble dømt på grunn av hans jødiske opphav, ikke fordi han faktisk var skyldig.⁴⁶

På attenhundretallet var mange jøder fullstendig assimilert inn i sin lokale samfunn i Europa. Mange hadde liten kunnskap eller interesse av sin jødiske historie og omfattet seg som borgere av det landet de bodde i. Mange hadde valgt å assimilere seg helt nettopp fordi det å være jøde hadde bydd på så mange problemer opp i gjennom historien. Både fa de som var negativt innstilt til jøder av religiøse årsaker og de, et forholdsvis nytt fenomen, som var negativt innstilt til jøder på et rasistisk grunnlag. Til tross for dette var de fleste jøder uinteresserte i å vekke til live tanken på å vende tilbake til Zion; deres hjemland. Dreyfus-saken gjorde mange av jødisk herkomst oppmerksomme på at uansett om de assimilerte seg ville de alltid bli oppfattet som fundamentalt annerledes.

3.2.3 Sionismen vokser frem

Theodor Herzl var en liberal, assimilert jøde som i utgangspunktet ikke så på grunnleggelsen av en jødisk nasjon som noe ønskelig. Assimilasjon var svaret, da å holde på jødiske skikker var å tiltrekke seg uønsket oppmerksomhet. Herzl hadde dekket Dreyfus-saken og den antisemittismen han så i samfunnet bidro til å revurdere hans syn på tanken om en autonom, jødisk stat. Det å ikke bli akseptert som en fullverdig borger på grunn av ens jødiske herkomst var for Herzl et tegn på at han aldri ville kunne kalle et land for sitt eget med mindre det var en jødisk nasjon. Herzl skulle bli grunnleggeren av sionismen⁴⁷.

---

⁴⁶ Eriksen, Trond Berg, Harket, Håkon & Lorenz, Einhart, 2005, s. 355-357

⁴⁷ Shindler, Colin, *A history of Modern Israel*, Cambridge University Press, 2008, s. 13

Sionismen var, og er fremdeles, i stor grad en sekulær ide. Den har preg av en revolusjonær tankestrømning og har mer i felles med nasjonalistiske ideer enn religiøse. Mange av de tidlige sionistene hadde ideologisk sett en marxistisk bagrunn og var ikke spesielt interessert i jødedommens religiøse sider. I moderne tid er det, som på Herzls tid, en konflikt mellom religiøst konservative og sionister. I følge den rabbinske jødedommen kan ikke mennesker forstå eller gripe inn i Guds planer. Å aktivt flytte det jødiske folk tilbake til området de opprinnelig tenkes å ha komme fra, det vi i dag kaller Israel, regnes som et grovt overtramp av religiøst lærde. Allikevel var tanken om en egen nasjon appellerende for mange jøder i Europa⁴⁸.

De tidlige forsøkene av sionistene på å grunnlegge et jødisk samfunn var alt annet enn problemfritt. Det var allerede en konflikt mellom de religiøst konservative, som ikke ønsket en jødisk stat av teologiske grunner, de ideologiske marxistene og de som ikke mente sosialismen var et godt grunnlag for en jødisk stat. Ikke minst var et problem i forhold til de som allerede bodde i området sionistene hadde sett seg ut som den nye jødiske nasjonen⁴⁹. Et annet problem som gjorde seg gjeldende var at mange av jødene fra spesielt Øst-Europa var både fattige og manglet grunnleggende kvalifikasjoner. Mange hadde reist fra sine hjemstedet i jakt etter et bedre liv, men oppdaget at Zion ikke løste disse problemene. Sionismen var på mange måter utopistisk og for mange av de fattige jødene fra Europa var deres møte det nye landet en skuffelse. Allikevel holdt mange på sin plass i Midtøsten og utover de første tiårene av det nittende århundret ble grunnlaget for Israel som vi kjenner det i dag lagt. Men det var en persons tanke om raserenhet som skulle resultere i kanskje det største katastrofen for det jødiske folk som mer enn noe annet sementerte det jødiske folks nødvendighet av et eget land⁵⁰.

---

⁴⁸ Shindler Colin, 2008, s. 13-15

⁴⁹ Shindler, Colin, 2008, s. 19

⁵⁰ Schulze, Kirsten, *The Arab-Israeli Conflict*, Pearson Education Ltd, 2008, s. 11

3.2.4 Holocaust

Adolf Hitler og hans nasjonalsosialistiske parti hadde kommet til makten på tredvetallet og deres ideologi var mer enn noe annet tuftet på den antisemittismen som hadde vedvart i Europa siden den tidlige middelalderen. Sentralt, om en skjult for de store massene, var ideen om å utrydde jødene en gang for alle. Riktignok ble disse planene skjult for folk flest, men det var den generelle antisemittiske holdningen som gjorde at disse planene kunne gjennomføres. Over 6 millioner jøder ble systematisk utryddet under holocaust i flere forskjellige konsentrasjonsleirer og da andre verdenskrig var over og ugjerningen ble avslørt ble det for det jødiske folket klart at de måtte få sitt eget hjemland. I Europa og i USA ble det bred politisk enighet om at noe måtte gjøres for å bøte på de lidelsene jødene hadde blitt utsatt for i Tyskland og i landene rundt. Også i Norge hvor de fleste av jødisk herkomst hadde blitt deportert, ble det nødvendig å delta i prosessen med å grunnlegge en jødisk nasjon.

3.2.5 Det moderne Israel grunnlegges

Israel som vi kjenner det i dag ble offisielt erklært for å være en uavhengig nasjon den fjortende mai 1948⁵¹. Men grunnleggelsen av staten Israel skulle vise seg å være alt annet en fredfull og harmonisk. Det var allerede konflikter mellom palestinere og arabiske nasjonalister lenge før Israel ble offisielt grunnlagt og disse konfliktene skulle eskalere etter at, med støtte av USA og de europeiske nasjonene, Israel ble erklært for å være en selvstendig stat som hadde som mål å huse det jødiske folk. Opprinnelig hadde mange sionister sett for seg at forholdet mellom jøder og palestinere skulle være et gjensidig hjelpende forhold, men allerede kort tid den fjortende mai 1948 skulle det bryte ut voldelige konflikter mellom jødiske bosettere og palestinere som hadde bodde der i hundrevis av år⁵².

Også innad host de nyetablerte israelske styresmaktene var det uenigheter om hvordan Israel skulle forholde seg til sine naboland. Slik oppstod det det skille mellom de som ønsket fredelige samtaler og de som ønsket mer aggressive tiltak i form av militære operasjoner. Israels første statsminister David Ben-Gurion (1886-1973) mente at Israel bare kunne

---

⁵¹ Shindler, Colin, 2008, s. 38

⁵² Oren, Michael B, *Six Days of War – June 1967 and the making of the modern Middle East*, Oxford University Press, 2002, s. 3

overleve om de hadde et solid militær og fikk utvidet israels grenser⁵³. Hans utenriksminister Moshe Sharret (1894-1965) mente at en aggressiv linje ville skape mer problemer heller enn å løse noen. Sharett overtok som statsminister etter Ben-Gurion i 1954, men styrte kun et år før Ben-Gurion igjen overtok. Det var i stor grad Ben-Gurion og hans fokus på militær styrke som vant gjenklang blant jødene som bodde i Israel. Den aggressive tonen til nabolanden som Egypt, Saudi-Arabia og Syria og de negative holdningene til jøder som mange av disse landenes ledere utviste, vitnet om at det var nødvendig for Israel og ta forhåndsregler og legge fra seg illusjoner om å kunne komme til fredelige løsninger gjennom samarbeid og samtaler.

3.2.5 Seksdagerskrigen

Den militære aksjonen som i stor grad sementerte Israels uavhengighet og utvidet Israels grenser var den såkalte seks-dagers krigen. Denne korte, men blodige, konflikten involverte Jordan, Syria og Egypt og begynte da Israel foretok et overraskelsesangrep på egyptiske luftbaser⁵⁴. Krigen var et resultat av uroligheter og konflikter som hadde begynt allerede da Israel ble en offisiell stat. Krigen endte med en formidabel seier for Israel med relativt få drepte israelere kontra de store tapene som var tilfellet hos motparten⁵⁵. Geografisk sett, mer enn noe annet, ble også Israel de klare vinneren. Som et resultat av seks-dagers krigen ble Vestbredden, Sinaiørknen, Gazastripen og Øst-Jerusalem en del av Israel. Som en følge av dette tiltok også bosettingen av jøder i disse områdene. Noe som den dag i dag er en av hovedkildene til konfliktene mellom israelske jøder og palestinere. Til tross for internasjonale fordømmelser av behandlingen av palestinerne og forsøk på gjøre bosetting ulovlig i disse områdene, fortsetter dette å være et problem. For mange kristne fundamentalister var Israels seier i denne krigen et klart tegn på at de eskatologiske spådommene i Bibelen var i gang⁵⁶.

Grunnleggelsen av Israel som offisiell stat var et resultat av den lange historien med antisemittisme som dominerte Europa i mange århundrer. Jødene, som forfulgt folk, forstod at de aldri ville aksepteres fullt ut i et annet land enn deres eget. I kjølvannet av andre verdenskrig og Holocaust ble dette også klart for mange europeiske ledere, noe som bidro til at Israel ganske kjapt etter WWII fikk området, hvor mange jøder allerede hadde bosatt seg,

---

⁵³ Schulze, Kirsten E., 2008, s. 20

⁵⁴ Oren, Michael B., 2002, s. 170-171

⁵⁵ Oren, Michael B., 2002, s. 305

⁵⁶ Kiracofe, Clifford A., *Dark Crusade – Christian Zionism and US Foreign Policy*, I.B. Tauris and Co. Ltd., 2009, s. 121

fikk status som selvstendig nasjon. Denne hastige beslutningen har utvilsomt bidratt til en urolige situasjonen i området som vedvarer i dag.

Grunnleggelsen av Israel var en politisk handling, men for en annen gruppe har betydningen av denne handlingen religiøse konnotasjoner. For mange kristenkonervative og kristne fundamentalister er grunnleggelsen en av de viktigste hendelsene i nyere tid. En hendelse som vitner om at åpenbaringene i eskatologiske tekster i bibelen er i ferd med å utfolde seg. Israel og det jødiske folk er en viktig komponent i det endetidsdramaet som fundamentalistiske kristne mener er nært forestående. Til tross for den lange historien med kristen antisemittisme har på mange måter jødene fått en spesiell og opphøyd rolle for mange kristne som kan virke merkelig i lys av behandlingen av jøder i tidligere tider. Jeg vil nå se nærmere på Israels og jødernes rolle i kristen eskatologi og at jødene som annenrangs mennesker fremdeles vedvarer til tross for en påstått forståelse og omsorg for den jødiske folk fra kristent hold.

3.3.1 Israels rolle i kristen eskatologi

Dannelsen av staten Israel er for mange kristne utvilsomt den viktigste hendelsen i nyere tid. Spesielt konservative kristne grupperinger anser Israel for å være en av de klareste tegnene på at bibelens profetiske tekster er sanne og at hendelsene som beskrives i disse tekstene (Esekiel, Johannes Åpenbaring, etc) er i ferd med å utspilles. For fundamentalister er bibelens guds ord og disse ordene skal tolkes bokstavelig og i så måte er det liten tvil om at Israels dannelse er av helt sentral betydning. Paradoksalt nok bedriver fundamentalister en form for tolkning av bibelske tekster som passer deres verdenssyn og kan i så måte sies å bryte med den grunnleggende prinsippet innen for fundamentalisme; nemlig det å lese bibelen bokstavelig og ikke komme med fortolkninger av allegorisk form. Mer liberale kristne samt lærde teologer vil påpeke at bibelen og dens tekster må forstås i lys av tiden tekstene ble forfattet. Bibelen er for disse en kilde til moralsk forståelse og som en veiledning gjennom livet. Å tolke tekstene bokstavelig kan føre til misforståelser og i verste fall ha svært negative konsekvenser. Et eksempel på dette er mange kristne fundamentalisters aversjon mot å arbeide for fred i Midtøsten. For disse er de konfliktene som utspiller seg i disse områdene, da spesielt mellom israelere palestiner, bare et av mange tegn på at guds plan for menneskeheten er i ferd med å nå sin fullbyrdelse. Ikke minst i USA, hvor svært konservative kristne utgjør en betraktelig samfunnsgruppe, preges utenrikspolitikken i forhold til Israel av nettopp et slikt syn. Den jødiske lobbyen er svært innflytelsesrik og samarbeider med fundamentalistiske kristne for å bevare Israels særegne posisjon når det kommer til støtte av både økonomisk og militær art. Riktignok har sionistene og de kristne fundamentalistene ulike årsaker for å støtte Israel, men sammen bidrar de i stor grad til å hindre arbeid for å oppnå fred i Israel og landene rundt.

3.3.2 Det nye Jerusalem

Før Israel ble grunnlagt var tanken på det jødiske folkets tilbakevendelse både fjern og urealistisk og, ikke minst, lite interessant for både kristne og i stor grad Europas jødiske befolkning. Tanken på en tilbakevendelse til det hellige landet var i stor grad preget av ideen om at guds evig rike på jorden ville ha sitt utgangspunkt i Storbritannia. Dette var med andre ord ikke et behov for en bokstavelig tilbakevendelse av guds folk, da det nye testamentet hadde annullert den opprinnelige pakten mellom gud og hans utvalgte folk (jøder) og opprettet en ny pakt (kristne). Jøder måtte nødvendigvis anerkjenne Jesus som deres messias

om de ønsket å ta del i himmelriket gud i følge kristne har lovet menneskeheten. Denne tanken ble i stor grad delt av kristne i USA som mente at at det nye Jersusalem, guds rike på jorden, ville finne sted i Den Nye Verdenen. Men i kjølvannet av sionismens framvekst mot slutten av attenhundretallet skulle tanken om en jødiske tilbakevendelse får en sentral plass hos konservative kristne. Det å lese bibelen bokstavelig og tolke åpenbaringene lys av ens samtid fikk i så måte også en viktig plass innenfor mange kristnes verdensanskuelse.

3.3.3 Guds plan for menneskeheten – den siste perioden

Et sentralt prinsipp for mange konservative kristne og fundamentalister som er viktig i forståelsen av Israels og det jødiske folks rolle innenfor kristen endetidslære er tanken om at guds plan for menneskeheten er delt inn i syv ulike deler perioder. Mot slutten av attenhundretallet var det en generell ide om at den siste planen i guds ikke hadde begynt og det var derfor ikke noen vits i å se samtidens hendelser i lys av bibelske åpenbaringer. Dette skulle forandre seg idet en faktisk tilbakevendelse av det jødiske folket til Israel, det mange jøder og kristne anser for å være deres sanne hjemland, begynte og da Israel ble en offisielt anerkjent nasjon så mange konservative og fundamentalistiske kristne det som et av de klareste tegnene på at menneskeheten befant seg i de siste tider. I så måte var det viktig å støtte opp om Israel og det jødiske folk, et paradoks på mange måter tatt i betraktning de kristnes behandling av jøder i tidlige tider.

Fundamentalistiske kristne spesielt referer ofte til det jødiske folk som guds klokke. Grunnleggelsen av Israel som en jødisk nasjon ble oppfattet som starten på de siste tider og det følger at for mange kristne konservative ble det nødvendig å gjøre alt som stod i deres makt for å støtte og verne om de som anes å være guds utvalgte folk. For mange kristne vil det å ikke støtte Israel være det samme som å motarbeide Israel, som igjen er det å motarbeide guds vilje. Mange er påpeker at å ikke støtte Israel kan føre til negative sanksjoner mot de som ikke gjør det i form av guds vrede. Å støtte Israel, derimot, medfører guds velsignelse.⁵⁷

This promise was given to the Hebrew patriarchs Abraham and Jacob –
or Israel. So whoever blesses Israel will be blessed. But how can you
bless Israel? The answer is easy: prayer; finances; come to Israel as a volunteer.⁵⁸

---

⁵⁷ Sizer, Stephen, *Zion's Christian Soldiers? – The Bible, Israel and the Church*, InterVarsity Press, 2007, s. 43

⁵⁸ Sizer, Stephen, 2007, s. 43

3.3.4 Antikrist og Israel som området for den siste striden

Fundamentalistiske kristne fulgte i etterkrigstiden nøye med på utviklingen og hendelsene i Israel og Midtøsten generelt. Seks dagers-krigen ble sett på som et av mange tegn på at de siste tider var i gang og at Israels raske vei til seier tydet på at guds vilje ble utført. Men det var ikke bare hendelser knyttet direkte til Israel som for fundamentalistiske kristne vitnet om at Jesus' tilbakevendelse var nær. I tiden etter andre verdens krig manifesterte det seg et fiendebilde hvor Sovjetunionen og USA var det to stridende motparter. Vestens kapitalisme mot Østens kommunisme. For mange ytterliggående kristne var Sovjetunionens rolle i det verdens politiske bildet preget av eskatologiske ideer. Sovjetunionens ateistiske verdensbildet var et av de klareste tegnene på at de utgjorde en trussel mot den kristne verdenen og Israel.

3.3.5 Gog og Magog

Mange kristne predikanter og forfattere var av den oppfatningen at Sovjetunionen var den mystiske Gog Magog som figurete i Esekiels bok. Rent geografisk passet Sovjetunionen inn i denne åpenbaringen. Sovjetunionen lå nord for Israel og hadde også strategiske årsaker for å ville invadere Israel. I følge Esekiels bok ville en arme bestående av 200.000.000 soldater angripe Israel som et ledd i den siste striden som ville finne sted nord for Jerusalem ved Har-Megiddo. Gog landet til Magog var med andre ord knyttet til Antikristus-figuren som spilte en sentral rolle i endetidsdramaet som hadde blitt forutsett av profeten Johannes.

3.3.6 Antikristus

For kristne som er av en pre-millennialistisk overbevisning er den bibelske figuren Antikristus en skrekkinngytende karakter men en karakter som er nødvendig for at den siste striden skal kunne finne sted. Antikristus er ikke Satan selv, men en aktør som gjør Satans arbeid på jorden. Sentralt i pre-millennialistisk verdensanskuelsen og i læren om de siste tider er den syvårige tribulasjonsperioden. Det er under denne perioden Antikrist kommer til makten og styrer verdenssamfunnet med jernhånd. Til å begynne med manipulerer Antikrist til seg makt ved å love fred og harmoni, men forandrer karakter når makten er i hans hender⁵⁹. Jødene og

---

⁵⁹ Amanat Abbas & Berhardsson, Magnus T. (ed.), *Imagining the End – Visions of Apocalypse from the Ancient Middle East to Modern America*, I.B Tauris & Co Ltd, 2002, s. 314

Israel er en spesielt utsatte gruppe under Antikrists herredømme nettopp fordi de, i følge fundamentalistiske kristne, er så sentrale i guds plan for menneskeheten.

Hvem som er Antikrist er en kilde til profetiske spekulasjoner. Er det en mann eller en nasjon. Sovjetunionen hadde lenge rollen som Antikrist for mange kristne, men i de fleste tilfeller blir han fremstilt som en enkelt mann. Andre mener Antikrist er flere personer, eksempelvis politikere som ikke støtter opp om Israels rett til å utvide sine grenser. Osloavtalen ble med andre ord sett på som en motarbeidelse av guds vilje. Spekulering i hvem Antikrist er eller kommer til å være har en sentral plass i populære bøker som har som mål å gjøre sanntroende kristne oppmerksomme på tegn som vitner om at menneskeheten befinner seg i sin siste fase. I bokserien *Left Behind* har Antikristus navnet Nicolae Carpathia og er overhodet for United Nations. For mange konservative og fundamentalistiske kristne i USA er Europa og den ustrakte sekulariseringen og lave grad av oppslutning om den kristne tro et tegn på at Antikrist vil være av europeisk herkomst. Spesielt i tiden etter Sovjetunionen har institusjoner som UN tatt over rollen som fiende i deres verdensbilde.⁶⁰

3.3.7 Islam som Antikrist

I middelalderen var både jøder og muslimer ansett som fiender av kristendommen og troende kristne. I moderne tid hvor jøder har fått en helt annen og viktig rolle har islam på sin side fått en enda mer fremtredende rolle som fiender. Islamisme og deres negative innstilling til jøder blir sett på som et tegn på at islam kan være en av Antikrists medspillere, om ikke Antikrist selv. Konfliktene mellom jøder og muslimer i Israel og omegn vitner for mange kristne om at slaget mellom den tilbakevendte Jesus og Antikrist kan være det endelige slaget mellom islam og kristendommen⁶¹. For de kristne som er av en pre-millennialistisk oppfatning er ikke disse kaotiske årene under Antikrists styre noe å bekymre seg over, da de vil ha blitt gjenforent med gud før de syv tribulasjonsårene finner sted. I så måte er det heller ingen vits å jobbe for fred i Midtøsten og Israel, snarere tvert i mot. Det er heller ikke et behov for å forholde seg til sykdom, fattigdom og krig, da Jesus tilbakevedelse og guds evig rike er nært forestående. Dette synet har mange liberale og moderate kristne kritisert og kritiserer fremdeles. For mange lærde teologer er eskatologiske spekulasjoner kombinert med politisk innflytelse svært farlige og er blant de største hindringene for fredsarbeid i Midtøsten.

---

⁶⁰ Amanat, Abbas & Berhardsson, Magnus T (ed.), 2002, s. 317-318

⁶¹ Amanat, Abbas & Berhardsson, Magnus T (ed.), 2002, s. 326

3.4.1 Kritikk av eskatologiske spekulasjoner og fundamentalisme

Grupperinger som baserer sine antagelser og syn på Israel og Israels rolle i kristen endetidslære ved å tolke bibelske tekster bokstavelig, slik tilfelle er med mange kristne konservative, blir ofte møtt med kritikk fra de som mener at å tolke bibelen er feilaktig og i verste fall farlig. Kritikken fra liberale og moderate kristne hviler på en tanke om at bibelen må tolkes allegorisk og anses som en ledesnor i et moralsk landskap. Å tillegge bibelen en bokstavelig mening basert på egne tolkninger i lys av sin egen tid oppfattes av mange som en innblanding i guds plan. I så måte er den støtten av Israel fra kristent hold, som er av den mening at Israel er et gudommelig velsignet land, feilaktig og basert på manglende kunnskap om bibeltolkning. Moderate kristne mener at bibelen må tolkes litterært, kontekstuel og som en tekst hvis essens er tidløs og dermed ikke kan tolkes bokstavelig til enhver tid.

3.4.2 Fundamentalistisk tolkninger

De som tolker bibelen bokstavelig gjør dette på flere ulike måter og alle tolkningsmetodene har som formål å forklare samtidshendelser i lys av bibelens spådommer.

1. Forflyttende tolkninger

Denne formen for fundamentalistisk bibeltolkning innebærer at påstander om at samtiden inneholder tegn om de siste tider er i emning forandrer karakter i samsvar med samfunnsforandringer⁶². Dette er en typisk strategi som brukes eksempelvis av personer som har kommet med eksakte spådommer om når jorden vil gå under. Boken *88 Reasons Why The World Will End In 1988* ble allerede i januar 1989 oppfulgt av en ny bok av samme forfatter som hvor budskapet var det samme, bare at, i.o.m at verden ikke gikk under i 1988, det var 1989 som var året for Jesus' tilbakekomst. Her ble spådommene modifisert for at det skulle kunne virke plausibelt at det nå var 1989, ikke 1988, som var det store året. Et annet eksempel på en slik forflyttende fortolkning er rollen Gog Magog spiller. På begynnelsen av nittenhundretallet hadde det Ottomanske riket lenge blitt antatt å være Gog Magog, men etter Sovjetunionens dannelse og under den kalde krigen fikk Sovjet rollen som Gog Magog i den fundamentalistiske eskatologien. I årene etter Sovjetunionens fall har islam og islamister tatt

---

⁶² Sizer, Stephan, 2007, s. 31

over denne rollen. Det sentrale er at bibelske spådommer hele tiden holdes i livet ved å forandre på dem når det passer seg.

2. Spekulativ tolkning

Spekulativ tolkning innebærer å ta utdrag fra apokalyptiske tekster og tolke dem i lys av elementer i samtiden. Spesielt Johannes' Åpenbaring samt Esekiels bok og Daniels bok er utsatt for slike tolkninger, nettopp fordi de inneholder så mange merkelige visjoner. I Åpenbaringen er det blant annet referanser til 'ildkuler fra himmelen', 'gigantiske gresshopper' og 'kroner av ild'. Fundamentalistiske forfattere som Hal Lindsay (*The Late Great Planet Earth*) har tolket disse referansene til å bety henholdsvis atombomber, helikopter og soldathjelmer. Formålet er altså å få bibelske åpenbaringer til å gi mening sett i lys av sin samtid. Dette er på sett og vis et paradoks, som nevnt tidligere, med tanke på det fundamentalistiske prinsippet om bokstavelig tolkning⁶³.

3. Motstridende tolkning

Fundamentalistiske lekmenn og forfattere påstår gjerne at deres tolkninger kan sees som sanne i lys av bibelske tekster. Til tross for dette er det ofte tilfellet at de kommer fram til ulike konklusjoner når de analyserer en tekst bokstavelig. I Johannes' Åpenbaring henviser til hæren bestående av to hundre millioner soldater som vil samles og sendes for å angripe Israel. Noen fundamentalistiske og konservative forfattere og prester mener at denne hæren vil bestå av faktiske demoner mens andre mener, spesielt under den kalde krigen, at hæren bestod av soldater fra Kina og andre land i Asia. Kritikken av denne formen for tolking, i likhet med de andre, er at å lese bibelske tekster i lys av samtiden gir forvirrende, usammenhengende og ofte selvmotsigende svar⁶⁴. En fundamentalistisk tolkning er med andre ord farlig nettopp på grunn av dette, vil moderate kristne mene. Ikke minst i verdenspolitisk sammenheng. Spesielt i USA hvor fundamentalistiske kristen utøver stor makt i forhold til utenrikspolitikken, dvs. i all hovedsak Israel. Under denne kalde krigen motsatte disse seg forsøk på atomnedrusting da bibelens åpenbaringer måtte fullbyrdes, og om det var i form av atomkrig var fikk dette så være.

---

⁶³ Sizer, Stephen, 2007, s. 32

⁶⁴ Sizer, Stephen, 2007, s. 33

En annen kritikk som rettes mot fundamentalistene er at deres tolkninger tar ting ut av sin kontekst. Mange av de bibelske åpenbaringene er allerede fullbyrdet i følge mer moderate kristne og teologer og har dermed ikke lenger en relevans i dag. Å bruke disse åpenbaringene er med andre ord feilaktig.

3.4.3 Israels grenser – hvor går de?

Støtten av Israel fra kristne fundamentalistisk hold innebærer støtte av nybygging i områdene rundt vestbredd og Gaza. Politisk sett er disse bosettingen ulovlige, men for de jødiske bosetterne er dette i samsvar med tanken om hva som er Israel. Majoriteten av jøder i Israel i dag forholder seg ikke til en bibelsk forståelse av hva som er Israels geografiske området, men for kristen fundamentalister er dette viktig og ligger til grunne for deres støtte av bosettinger som bryter med internasjonale konvensjoner. Det lovgitte land består i bibelsk forstand av store områder i Midtøsten, som streker seg over land som Jordan og inn i Irak. Dagens Israel utgjør med andre ord en svært liten del av det kristen fundamentalister anser for å være det sanne Israel. I så måte sees de stadige konfliktene mellom dagens Israel og nasjonen rundt samt Israels mangel på etablerte grenser som et tegn på bibelens spådommer utspiller seg i samtiden⁶⁵. Fra et politisk perspektiv er dette selvsagt problematisk og kritikk mot dette synes fra moderate kristne er at bibelen ikke faktisk har lovet det lovgitte land til jødene alene, men alle mennesker. Ulovlig bosettinger som bidrar til å forverre situasjonen for palestinere bryter med guds ord, i følge kristne som er kritiske til ensidig støtte av Israel og jøder på bekostning av andre folkegrupper.

3.4.4 Israel og jøder i kristen eskatologi – fremdeles antsemittisk?

Synet på jøder og jødedommen har innen premillennialistisk, fundamentalistisk kristendom har forandret seg i stor grad etter andre verdenskrig og, ikke minst, den offisielle grunnleggelsen av staten Israel. Men holdes allikevel gamle fordommer om jøder i livet, om enn indirekte?

De aller fleste forfattere av populærteologiske bøker som omhandler eskatologiske tanker og som har en klar fundamentalistisk agenda, forkaster i stor grad den antisemittismen vi har sett i moderne tid. Ikke minst nazismens biologiske rasisme hvor jødene spilte rollen som

---

⁶⁵ Sizer, Stephen, 2007, s. 77-80

syndebukkene. Å forfølge og trakassere jøder ble av mange i tiden etter andre verdenskrig sett på som en klar brytning med Guds vilje og antisemittisme som ukristelig.

3.4.5 Jøder som fundamentalt annerledes?

Det kan til tross for dette ikke benektes at jødernes rolle i kristen eskatologi som har bidratt til et mer vennlig syn på jødene og en klar støtte av Israel, har elementer av tradisjonelle antisemittiske stereotyper og et syn på jødene som grunnleggende annerledes fra andre mennesker. Fundamentalistiske forfattere som fordømmer antisemittismen fokuserer også på den dystre skjebnen som venter jøder i den såkalte tribulasjonsperioden. En slik forfatter skrev at «Hitlers behandling av jødene kommer til å blekne i forhold til den behandlingen jøder kommer til å erfare i de siste tider»⁶⁶. Et annet eksempel på dette er den amerikanske kristenfundamentalistiske predikanten og politikeren Jerry Falwell som mente at Antikrist eksisterte og at han var jødisk⁶⁷. Denne tanken om Antikrist som jøde har røtter langt tilbake i middelalderens Europa.

Jødernes helt unike opphav strekker kort til når det er en generell enighet at lidelsene de har gjennomgått forklares med bibelske spådommer, og ansees som noe jødene har 'fortjent', og som også vil finne sted i nær framtiden. Fundamentalister som på en side uttrykker seg positivt om jøder, har også en tendens til å forklare forfølgelsen av jøder opp igjennom historien som en del av guds plan for menneskeheten. Jødene har måttet betale for deres påståtte involvering i korsfestelsen av Jesus, en av de sentrale antisemittiske doktrinene i middelalderen, og deres benektelse av Jesus som deres messias. Indirekte aksepteres med andre ord jødernes lidelser og ses på som en uunngåelig og antisemittiske forestillinger holdes dermed paradoksalt nok i livet blant pro-Israelske kristne som fordømmer antisemittisme.⁶⁸

En sentral tanke som dominerer kristen fundamentalistisk verdensanskuelse er tanken om at gud har en pakt med jødene og en annen pakt med den kristne kirke og dets folk. Opprinnelig ble pakten med jødene ansett for å være ugyldig etter Jesus korsfestelse og senere med det andre tempelets fall. I nyere tid har dog tanken om to pakter fått fotfeste blant mange kristne, Spesielt er dette sentralt blant kristne fundamentalister og deres syn på Israel. Jødene anses

---

⁶⁶ Boyer, Paul, 1992, s.209

⁶⁷ Barkun, Michael, Culture of Conspiracy – Apocalyptic Visions in Contemporary America, 2002, s. 43

⁶⁸ Boyer, Paul, 1992, s. 223

som guds fysiske frø, men den kristne kirken er hans spirituelle frø. Dette synet har også en konnotasjon som er lite gunstig i jødernes favør. For å unngå å lide under tribulasjonsperioden må nødvendigvis jødene konvertere til kristendommen og anerkjenne Jesus som deres messias. Jøder er med andre ord av deres natur hinsides frelse. Populærteologiske forfattere som Hal Lindsay referer til de 144.000 jødene som vil fungere som Kritis vitne og vil få evig liv i guds rike. Jøder generelt, kan man da anta, vil ikke oppnå denne statusen. I så måte kan jøder anses for ikke å være annet enn sjakkbrikker i det kristne endetidsscenarioet som er så fremtredende blant pro-Israelske fundamentalistiske kristne.⁶⁹

Forholdet mellom jøder og kristne har historisk sett vært problematisk og i kjølvannet av hendelser som Holocaust har det blitt tatt et oppgjør med antisemittiske forestillinger som har preget kristendommen tidligere. De fleste kristne har ikke lenger en antisemittisk holdning. Blant mange fundamentalister er dog synet på jøder tvetydig. De er sentrale aktører i det esaktologiske dramaet, men samtidig er de i kraft av sitt jødiske opphav nektet en plass i guds evige rike på jord. Med mindre de konverterer til kristendommen i de siste tider.

---

⁶⁹ Boyer, Paul, 1992, s. 211-212

Kapittel 4

4.1 Kristent Samlingsparti – Politikk og ideologi

4.1.1 Dannelse

Den første inkarnasjonen av Kristent Samlingsparti så dagens lys i 1993 da Finn Thoresen dannet partiet Samlingspartier Ny Fremtid. Thoresen hadde på dette tidspunktet vært aktiv i Fremskrittspartiet, men da FrP valgte å gå inn for selvbestemt abort, noe de tidligere hadde vært eksplisitt i mot, valgte Thoresen å bryte ut av FrP og starte et nytt parti tuftet på kristne prinsipper med Bibelen som normgivende fundament. Thoresen tok med seg den liberalistiske tankegangen til FrP når det kom til økonomi og næringsliv, men tok avstand fra den liberalistiske tilnærmingen til alkohol, tobakk og pornografi. Samlingspartiet Ny Fremtid sitt formål å styrke kristendommens posisjon i Norge og ha en ikke-sosialistisk agenda.

«Nei, faktisk ikke, når KS i sin tid ble dannet av en med bakgrunn fra FrP. Opprinnelig da KS ble dannet het det faktisk Samlingspartiet En Ny Framtid. Og årsaken var at Frp kom med en ny holdning til abort. De var plutselig for abort, noe de hadde vært i mot fram til da og masse av disse tingene som kristne typisk stod for brøt de med, de gikk bort i fra disse prinsippene.»⁷⁰

Samlingspartiet Ny Fremtid skulle også fungere som en motvekt til Kristent Folkeparti, som ble oppfattet som for liberale i sitt forhold til kristendommens sentrale verdier. KrF ble sett på for som vinglende og ute av stand til å bevare den kristne kulturarven, ikke minst fordi de ønsket å tilpasse kristendommen samtiden. Dette synet er fremdeles framtreende i Kristent Samlingsparti i dag. Mange i KrF, både medlemmet og aktive politikere, meldte sin overgang til Samlingspartiet Ny Framtid, noe også medlemmer fra andre, mindre kristne grupper som hadde en politisk agenda. Samlingspartiet Ny Fremtid skifte dermed navnet til Kristent Samlingsparti.

Kristent Samlingsparti gjennomgikk interne stridigheter mot slutten av nittitallet og tidlig totusentallet. Hovedkilden til dette var uenigheten om hvorvidt kvinner kunne påta seg verv i partiet. Thoresen var motstander av dette, men fikk liten støtte av de andre medlemmene. Som

---

⁷⁰ Respondent 1

et resultat trakk Thoresen seg ut av Kristent Samlingsparti og partiet gikk inn for at kvinner kunne delta som ledere på lik linje med menn. Thoresen dannet Norges Kristne, et parti med langt mer konservative holdninger i forhold til kjønn og et mer militant forhold til homofile. Kristent Samlingsparti understreker i sitt program at Kristent Samlingspartis nåværende ideologi er svært annerledes enn det som var tilfellet i partiets tidligere historie. Kristent Samlingsparti er allikevel et svært konservativt kristent parti som anser Bibelen for å være den øverste autoriteten i samfunnet og at Grunnloven er ment å følge bibelske normer og lover⁷¹.

4.1.2 Økonomisk politikk

Kristent Samlingspartis syn på økonomi og næringsliv er sterkt preget av liberalistiske prinsipper. Partiet anser den økonomiske politikken som venstresiden fører, den økonomiske politikken dagens regjering står for, er feilaktig og ikke bidrar til økonomisk vekst og bidrar til å gjøre norske bedrifter konkurransedyktige internasjonalt sett. Kristent Samlingsparti er av den mening av at en liberalistisk politikk i forhold til økonomi og næringsliv har sine røtter i Bibelen og at mennesker skal få økt kontroll over sin egen økonomi er en sentral del av den kristne læren. Privat eiendomsrett og muligheten til å starte egen bedrift er en del av friheten gud har gitt mennesket.

«Det er det ene, det andre er jo dette her vi står for, som er næringspolitikk. For den er jo veldig skjev, for når du tar en person som Giske som aldri har satt sine føtter i en bedrift og som er næringsminister, så skjønner man at det ikke blir tatt på alvor (næringslivspolitik). Når man tar en dame, altså man må gjerne ta en dame, men når man tar en dame som aldri har vært i militæret, som er militærneker, men bli nærmeste rådgiver i forsvarsdepartementet. Detter er noe som ikke ville skjedd rundt oss, så vi har som mål å være et praktisk parti. Jeg mener helt klart at en mer liberalistisk politikk når det kommer til økonomi er det som er mest i overenstemmelse med guds ord»⁷²

Kristent Samlingsparti er med andre ord sterkt kritiske til den økonomiske politikken som føres av dagens regjering, ikke minst det de opplever som for lite effektivt byråkrati og den manglende erfaringen de mener er utbredt blant landets ministere av. De henviser til eksempelvis næringslivsledere som John Fredriksens valg om å flytte hovedsetet for sine bedrifter ut av Norge som spesielt negativt for norsk økonomi, og som et direkte resultat av de rødgrønnes økonomi- og næringslivspolitik⁷³.

---

⁷¹ Respondent 1

⁷² Respondent 1

⁷³ <http://www.ksnettavis.no/nyheter2.asp?Nyhetsid=242>

Liberalistiske prinsipper om lav skatt kombineres med tradisjonelle kristne prinsipper som neste kjærlighet ved å argumentere for at lavere skatter vil øke menneskers giverglede til veldedige organisasjoner o.l. Kristent Samlingsparti former med andre ord sine økonomiske prinsipper i henhold til det de anser for å samsvare med Bibelen og guds ord. Ikke minst er deres økonomiske politikk en bevisst motpart til de rødgrønne økonomiske politikk, som igjen formes av en misnøye med disse partienes, slike Kristent Samlingspartis ser det, negative syn på kristendommen og den kristne kulturarven.

4.1.3 Familiepolitikk

Kjernefamilien står ikke overraskende sentralt i Kristent Samlingspartis politikk og har klare røtter i deres kristne verdensbilde. Kristent Samlingsparti ser på det som nødvendig å styrke kjernefamilien i en samtid de mener er med på å bryte ned disse verdiene. De ønsker å øke kontantstøtten for slik å gi foreldre økt mulighet til å være hjemme med barna, slik at barnehage ikke skal være uunngåelig det eneste alternativet for småbarnsfamilier. Kristent Samlingsparti ser på det som mest ideelt at moren er hjemme med barna den første tiden, men mener hver familie selv må bestemme hva som er mest gunstig. Dette er igjen knyttet til deres liberalistiske økonomiske politikk.

«Jeg mener, foreldre som ikke ønsker å sende barna i barnehage må få utvidede økonomiske rammer, slik at de kan få mulighet til å være hjemme. Det er jo ikke alle som ønsker å benytte seg av barnehage, men som føler seg tvunget til det, på en måte. Så bedre økonomiske vilkår gjennom skattelette kan gjøre det enklere. Jeg tror nok det mest naturlige er om moren er hjemme den første tiden, men dette må hver familie bestemme selv. Men moren står jo på mange måter nærmeste barne den første tiden, mener jeg, da. Men vi vil jo ikke presse folk til det heller»⁷⁴.

Fra et kristent fundamentalistisk perspektiv er kjernefamilien en direkte refleksjon av gud og kjernefamilien skal gjenspeile dette. Mennesket er underordnet gud og familien skal ha det samme maktforholdet. Menn skal adlyde gud, og kvinnen skal adlyde mannen og barna skal adlyde sine foreldre. Kristent Samlingsparti mener kjernefamiliens svekkede rolle negativt påvirker samfunnet og ser eksempelvis på, slik Kristent Samlingsparti ser det, den manglende disiplinen i skolen og de ofte dårlige resultatene i internasjonale kunnskapsprøver som et resultat av at kjernefamilien ikke lenger har den statusen den hadde før. Dette til tross for at en slik familieordning fremdeles er den mest vanlige i det norske samfunnet. Allikevel har de

---

⁷⁴ Respondent 2

et langt mer moderat syn på dette, rent politisk sett, enn det som er vanlige blant fundamentalistiske kristne generelt.

4.1.4 Ekteskap

Ekteskapet mellom mann og kvinne er i kristendommen et påbud og en gave fra gud. Å bevare denne institusjonen i sin tradisjonelle form er sentralt i Kristent Samlingsparti og en av deres utvilsomt viktigste saker. Ikke minst i lys av justeringer i forhold til hvem som kan gifte seg og hvilke samlivsrelasjoner som aksepteres i samfunnet generelt. Her har Kristent Samlingsparti svært konservative syn som samsvarer med det synet på ekteskap man ofte finner blant kristne fundamentalister.

For Kristent Samlingsparti er ekteskapet hellig og den nye ekteskapsloven som tillater at homofile gifter seg, er Kristent Samlingsparti sterkt i mot. Å forandre på den tradisjonelle ekteskapsloven, forbeholdt ekteskapet mellom en mann og en kvinne, er for Kristent Samlingsparti et klart tegn på hvordan de rødegrønne bidrar til en økt avkristning av Norge. For Kristent Samlingsparti er den nye ekteskapsloven, samt anerkjennelsen av at samboerskap mellom par som ikke er gift, et klart tegn på at samfunnet beveger seg i et retning de ikke ser på som ønskelig,

«Ja, det er jo klart, det har aldri i min tid, og når AP stod på sitt sterkeste, vært en så stor avkristning som det vi ser nå under den nåværende regjeringen. Ekteskapslov er kanskje det viktigste, altså at delikestiller homofilt/lesbiskpartnerskap med hetrofile ekteskap. Dette var det jo politisk støtte for..[.. Og en av de tingene som står klarest i Bibelen er jo ekteskapet, så vi har jo ikke noe sans for hverken samboerskap, homofilt partnerskap og slike ting. Det står jo til og med...ja, man kan jo bare lese om Sodoma og Gomorra *latter*. Så ser man hva som skjer.»⁷⁵

Referansen til Sodoma og Gomorra er her ikke tilfeldig, men er ment som et eksempel på hva som skjer når menneskeheten vender seg fra gud og guds lover. Sentralt i et fundamentalistisk verdensbilde er at mennesker stadig gjør opprør mot gud ved å forandre på lover som anses for å være tidløse og absolutte. Å forandre på dette for å tilfredsstille minoritetsgrupper anses som et klart brudd på de lovene Kristent Samlingsparti mener bør gjelde. Å forandre på slike lover for å tilpasse seg en ny tid er helt klart et alvorlig brudd på guds allmektighet, som en av respondentene mente.

---

⁷⁵ Respondent 1

4.1.5 Skolepolitikk

Skolepolitisk sett er Kristent Samlingsparti sterkt for muligheten for at foreldre kan sende barna sine på privatskole, da fortrinnsvis kristne privatskoler. De rødgrønnes ønske om å nekte økonomisk støtte til, og muligheten for å grunnlegge, slike skoler blir sett på som et ledd i den avkristningen Kristent Samlingsparti mener dagens regjering står for.

«Man vil gi mindre støtte, man vil helst ikke gi noe støtte i det hele tatt, til kristne institusjoner, kristne skoler, osv osv osv. Dette er det gode beviser for, man har jo ikke fått igjennom dette for Arbeiderpartiet, for de tør ikke. Stoltenberg kommer jo fra en friskole selv, men det er altså de *kristne* friskolene de vil ha vekk. Og det de bruker for å få vekk dette er muslimer, fordi det kan støte muslimer. Men Norge er et kristent land og 70 prosent av landets befolkning er jo døpt..[.]..Det skal jo være forbud mot at evangelister skal kunne tale ved skoler. At kristne skolelag ikke skal få kunne få besøk av evangelister.»⁷⁶

Skolen er, etter familien, den viktigste institusjonen når det kommer til sosialiseringen av barn og unge og Kristent Samlingsparti mener at den offentlige skolen må forbedres, da i hovedsak når det kommer til religionsundervisning. Kristent Samlingsparti ønsker derfor å fjerne dagens form for religionsundervisning, der alle religioner stilles likt, og innføre et rent kristendomsfag, slik praksisen var tidligere.⁷⁷

4.1.6 Oppsummering

Kristent Samlingsparti er et ikke-sosialistisk parti med, som navnet deres tilsier, en klar kristen agenda. I så måte er deres politikk klart farget av et kristent budskap. Deres politiske kjernesaker og argumenteringen rundt dem er tuftet på Bibelen og kristne verdier. Kristent Samlingsparti stiller seg sterkt kritiske til den rødgrønne regjeringens ideologi og påståtte motarbeiding av kristen moral, moralen som, Kristent Samlingsparti mener, bør være den gjeldende i samfunnet. Liberale kristne som ønsker å tilpasse kristendommen samtiden er også en av gruppene Kristen Samlingsparti stiller seg negative til, og anser disse for å være «ulv i fåreklær», som en respondent sa.

---

⁷⁶ Respondent 1

⁷⁷ <http://www.ksnettavis.no/program.asp#utdanning>

4.2. Kristent samlingsparti i lys av fundamentalisme

4.2.1 Innledning

Den generelle forståelsen av begrepet fundamentalisme er det å tolke bibelens ord ordrett, dvs. å ikke tolke bibelske tekster allegorisk eller symbolsk, og anse ethvert forsøk på å tolke tekstene inn i samtiden som et grovt brudd på guds autoritet. I dette kapitlet vil jeg se nærmere på Kristent Samlingspartis kristne ideologi og ved å analysere deres forhold til temaer som opptar kristent konservative og kristne fundamentalister, se nærmere på hvorvidt deres politiske fundament kan sies å være en fundamentalistisk variant av kristendommen.

4.2.2 Abort

Abort er unektelig et av kristen fundamentalismens kjernesaker, ikke minst fordi menneskelivets posisjon i kristen teologi. Der moralfilosofien har både argumentert for og i mot abort har allikevel den humanistiske ideen om en kvinnes rett til å bestemme over kroppen sin blitt hovedargumentet for loven om å tillate abort. Fra et medisinsk perspektiv er det en generell enighet om at et foster ikke kan anses for å være et reelt menneskelig liv før en viss periode inn i svangerskapet. Dette har sine røtter i et moderne, ikke-religiøst syn på hva et menneskeliv innebærer. Det er dog grenser for når en abort kan gjennomføres. Fra et kristent perspektiv har ikke dette synet nødvendigvis en relevans, da det er menneskets sjel som gjør dem menneskelige og et menneske får sin sjel allerede ved unnfangelsen. Sett slik er abort det samme som å drepe et menneske. Argumentet om at en kvinne skal kunne bestemme over sin egen kropp tilbakevises da av mange kristne, da det ikke er snakk om kvinnes kropp, men kroppen til et annet menneske, noe Kristent Samlingsparti også mener:

«De fleste av Norges stortingsrepresentanter mener abort er helt OK. "Kvinner må ha rett til å bestemme over sin egen kropp," sier tilhengerne. Men, - det er ikke kvinnens kropp det gjelder, men et helt annen person, et nytt menneske. Det er denne skapningen de tar livet av.»⁷⁸

Aborttemaet er uansett sensitivt og mange har ulike meninger. En mer liberal kristen kan være skeptisk til bruken av abort, noe også et ikke-religiøst menneske kan være. Motstand mot abort i seg selv er ikke nødvendigvis et tegn på at et vedkommende innehar fundamentalistiske overbevisninger. Kristen fundamentalister, derimot, har på sin side i noen

---

⁷⁸ <http://www.ksnettavis.no/nyheter2.asp?Nyhetsid=283>

tilfeller lav terskel for å utføre vold mot klinikker som utfører abort. I USA har flere slike grupper utfør bombeangrep mot leger som utfører abort. Kristent Samlingsparti, derimot, er mot en slik måte å håndtere abortproblematikken, men erkjenner at de er av den meningen at abort er som drap å regne.

«Kristent Samlingsparti er selvsagt også i mot vold mot aborttilhengere eller andre med avikende meninger til det vi selv står for. Imidlertid mener vi klart at abort er å regne for fosterdrap.»⁷⁹

Abortloven som trådte i kraft i 1978 er et av mange tegnene Kristent Samlingspartis representanter ser på som en aktiv motarbeiding av kristendommens moraler og verdier, slik en av respondentene sier

«At selvbestemt abort ble innført med lov er helt klart en av de verste eksemplene på at menneskeheten vender seg fra gud og gjør seg selv til gud over menneskers liv. Det er kun gud som skal bestemme over det, ikke mennesker. Så motstand mot abort, med mindre det er snakk om livet til kvinnen, da, er vi veldig i mot»⁸⁰

Her er Kristent Samlingsparti til en viss grad moderate sammenlignet med mer ytterliggående fundamentalister, som er mot abort selv i tilfeller der morens liv kan stå i fare.

4.2.3 Homofili

Kristendommen skiller seg ut fra de to andre abrahamittiske religionene i forhold til sex. Der seksualitet er en gave fra gud til mennesket og kan nytes, så lenge det skjer innenfor ekteskapets rammer. I kristendommen, historisk sett, har seksualitet vært mer preget av tabu selv innenfor ekteskapet. Seksualitet var i all hovedsak for reproduksjon kun og ikke noe som skulle nytes. Kristendommen var, og er i noen tilfeller fremdeles, mer asketisk enn sine abrahamittiske trosfeller. Når det kommer til homofili er disse tre religionene stort sett enige; homofili er en synd.

Det kristne prinsippet om seksualitet for reproduksjon har bidratt til at homofili har blitt sett på med stor skepsis. Nært knyttet til dette er det generelle synet på seksualitet i kristendommen. Det at homofile biologiske sett ikke kan få barn med hverandre gjør at dere

---

⁷⁹ <http://www.ksnettavis.no/nyheter2.asp?Nyhetsid=283>

⁸⁰ Respondent 3

seksualitet ikke anses for å være i henhold til Bibelens ord. For mange kristne fundamentalister er dermed homofili et klart brudd på guds lover og den homofile praksisen en bevisst handling som går mot gud. I Kristent Samlingsparti er det en generell enighet om dette og, noe som er utbredt blant mange svært konservative og fundamentalistiske grupper, at homofili er som en sykdom som kan kureres. Homofili forklares dermed i lys av den generelle holdningen man finne blant fundamentalister at, det at mennesker i stor grad velger å vende seg bort fra gud og hans lover.

«Nei, folk som selv går ut som homofile, vi er jo ikke en menighet, men et parti, så det må man jo si. Men spør du meg som kristen så tror jeg at det finnes helbredelse for homofili, at det kan helbredes. Jeg tror ikke det er en sunn sak å være homofil.»⁸¹

Kristent Samlingsparti ønsker dermed ikke å forby homofili i seg selv, men mener at utvilsomt at homofili er en synd og at det må rettes fokus på dette og at homofili kan kureres. Her er Kristent Samlingsparti svært konservative i sitt syn, men vil selv påstå at de forkynner det Bibelen selv sier om homofili. Liberale kristne som har et moderat eller direkte åpent forhold til homofil praksis, anses ikke for å være ordentlige kristne. I så måte, som nevnt, er de svært negative til det at homofile kan gifte seg. Minoritetsgruppers ønsker som ikke samsvarer med kristne verdier må derfor ikke aksepteres, slik dagens ekteskapslov gjør. Homofile prester er også for Kristent Samlingsparti et tegn på at den sanne kristendommen er under angrep fra krefter som motarbeider den kristne etikken.

«Kirken skal være tuftet på Bibelen, Guds ord – ikke på møtet på med minoritetsgrupper i samfunnet vårt når deres ønske klart er i mot kristne verdier og Guds ord..[]..Det er en ekkel følelse når personer som står opp for Guds ord nærmest spottes – som i kampen for ny ekteskapslov. Da brukes gjerne Bibelen rått og kjærlighetsbudet nevnes titt og ofte. Mens når Gud ord nevnes og kristne personer står fram og sier at ekteskap mellom to like kjønn er galt i følge Bibelen, da møtes man av en mur av protester, beskyldninger og argumenter.»⁸²

4.2.4 Staten og sekularisering

Begreper sekularisering er kanskje det ordet som i størst grad fyller konservativt religiøse mennesker med antipati. Sekularisering er på mange måter kjernen i fundamentalistens misnøye med sin samtid og den klareste kilden til problemene i samfunnet. At religion har mistet sin tradisjonelle autoritet har bidratt til at normer og verdier som en gang holdt

---

⁸¹ Respondent 1

⁸² <http://www.ksnettavis.no/nyheter2.asp?Nyhetsid=173>

samfunnet sammen, har visnet hen og gitt fritt spillerom for narkotikabruk, seksualisering av samfunnet og aksept for homofili. Slik vil i hvert fall en fundamentalist se det.

Fundamentalisme i seg selv, som vi har sett, vokste ut fra et motstandsforhold til nye ideologier der kristendommen ikke lenger var det øverste autoriteten. Politikken og religion ble avskilt og religionen skulle være en privatsak som ikke skulle berøre det politiske liv. For mange kristne var dette utvilsomt et tegn på at samfunnet var i full oppløsning.

Som en følge av dette har kristen fundamentalistiske grupper ofte hatt en negativ holdning til styresmaktene, nettopp fordi guds ord ikke lenger er grunnmuren politikken er bygd på. Sekularisering omfattes som en direkte avkristning av samfunnet og er en viktig sak for kristen fundamentalister å motarbeide ved å rette fokus på kristendommens morallover. Kristent Samlingsparti ser på det som nødvendig å involvere seg i politikken, nettopp for være en motsats til partiene som oppfattes som de sentrale aktørene i den omfattende sekulariseringen av samfunnet som Kristent Samlingsparti mener er svært problematisk. For eksempel i forhold til kristne privatskoler reagerer Kristent Samlingsparti på det de ser på som en bevisst motarbeiding av kristendommen i samfunnet.

«Når regjeringspartiet SV nå har programfestet forbud mot friskoler og fjerning av statsstøtten til trossamfunn som ikke følger likestillingsloven, ser vi totalitære tendenser. Vi ser likheter til det gamle Sovjetsamveldet.

Nylig forsøkte krefter i den Rødgrønne regjeringen å nekte Frelsesarmeens Ungdom statsstøtte, fordi organisasjonen hadde regler som sa at de ikke ønsket ledere som levde i homofilt parforhold. Statsinstitusjonen mente her at Likestillingsloven skulle gå foran Bibelens klare ord.»⁸³

Å sammenlikne slike politiske vedtak med den gamle Sovjetunionen er en måte å male et fiendebilde av de som ikke deler Kristens Samlingspartis verdensanskuelse og illustrerer den antipatien de føler mot dagens regjering. Sosialismens ikke-religiøse og tidvis sterkt ateistiske røtter betraktes som et klart tegn på at partier med et sosialistisk fundament, i sterk eller liten grad, er av ideologiske årsaker fiendtlige til kristne verdier og ønsker å motarbeide kristendommen i samfunnet.

«Ja, det er jo klart, det har aldri i min tid, og når AP stod på sitt sterkeste, vært en så stor avkristning som det vi ser nå under den nåværende regjeringen.»⁸⁴

---

⁸³ <http://www.ksnettavis.no/nyheter2.asp?Nyhetsid=214>

⁸⁴ Respondent 1

For Kristent Samlingsparti er det med andre ord et stort problem at Norge har en rødgrønn regjering, da den rødgrønne koalisjonen ikke gir rom for, slik Kristent Samlingsparti opplever det, kristendommen og kristne verdier. En typisk måte å illustrere dette på er å fremstille seg selv som en minoritet som forfølges av styresmaktene. Så lenge Norge har en regjering som ikke fremhever kristne prinsipper, vil Norge være en nasjon som står utenfor guds kjærlighet. For ikke-kristne, liberale kristne og folk som anser det som nødvendig å holde religion og politikk avskilt, er slike holdninger merkelige og lite kompatibelt med samfunnet vårt i dag. For Kristent Samlingsparti er det nettopp dette som er den sanne kristendommen, en kristendom som er helt og holdent tuftet på Bibelens tekster og som ikke kan vikes i fra eller tolkes i lys av, og tilpasses, samtiden. Og det er nettopp dette som er kjernen i det vi kaller religiøs fundamentalisme.

4.3 Kristent samlingsparti og eskatologi

4.3.1. Eskatologi og fundamentalisme

Eskatologi spiller en sentral rolle blant fundamentalistisk kristne grupperinger og spekulasjoner omkring eskatologi er i større grad utbredt her enn det som er tilfeller blant mer moderate og liberale kristne. Som nevnt tidligere ble eskatologiske spekulasjoner sett på som potensielt farlige blant tidlige kristne teologer som Augustin. Innen jødedommen, hvor den kristne eskatologien har sine røtter, ble i stor grad eskatologiske tekster forkastet som misvisende og tvilsomme. I kristendommen har dog eskatologien vedvart, spesielt innenfor den kristne fundamentalismen.

Hvorfor har eskatologiske spekulasjoner så stor innflytelse blant disse grupperingene? Et svar på det kan være at disse tankene og de eskatologiske tekstene i Bibelen gir en følelse av at fundamentalistenes misnøye med samtiden og samfunnet som omgir dem har en nært forestående slutt. Essensen i en fundamentalistisk verdensanskuelse er en aversjon og antipati til det moderne og moderne ideologier som går på tvers av det de ser på som kristendommens sanne natur. I så måte er eskatologiske visjoner som kulminerer i guds evige rike en betryggende tanke for en kristen fundamentalist. Ikke minst så gir det en følelse av å vite at til tross for den motstanden de føler de møter fra storsamfunnet vil belønnes i det den siste tiden finner sted.

Fra et religionssosiologisk perspektiv har med andre ord eskatologi en samlende og styrkende effekt på kristent fundamentalistiske grupperingers identitetsfølelse. Tanken på at de er velsignet av gud i kraft at de opprettholder den sanne kristendommen og ikke viker fra guds lære og pakten med gud. For kristen fundamentalister er tanken på at de siste dager snart er her det et vitnesbyrd på at samfunnets problemer og forvitring er nær sin slutt og at de vil belønnes når Jesus vender tilbake.

Der liberale og moderate kristne vil fokusere på å løse problemer i samfunnet vil kristne fundamentalister anse disse problemene, om det så er sykdom, krig og fattigdom det er snakk om, for å være uungåelige og det eneste man kan gjøre er å redde individuelle sjeler ved å spre Jesus' budskap. Kun ved å akseptere Jesus, og det gjør man kun ved å akseptere fundamentalistenes bokstavelige forståelse av Bibelen, kan man unngå å lide gjennom de siste

tiders smertefulle og kaotiske omveltninger. Det er med andre ord ingen grunn til å arbeide for å forbedre menneskers liv på jorden, da den temporære tiden nærmer seg slutten.

Kristen fundamentalister har med andre ord et futuristisk perspektiv i motsetning til de kristne som ser på Bibelens eskatologiske tekster i et historisk lys. Hendelsene som finne sted i Johannes åpenbaring er profetier om det som kommer til å skje, ikke profetier som har funnet har blitt fullbyrdet. Samfunnshendelser blir tolket i lys av disse tekstene og sekulære styresmakter som ikke handler i samsvar med guds lære riskikerer å fordømme en hel nasjon til å settes utenfor guds velsignelse, som igjen er å handle i mot guds vilje.

«Så det hele bunner i at vi tror på Jesus, det er det som er så livsfarlig som skjer i politikken nå er at troen på Jesus går bort. For dette er det fundamentale, kan du si, når det gjelder veien til evig liv.»⁸⁵

4.3.2 Premillennialisme

Innenfor kristen teologi som ligger til grunne for eskatologiske forestillinger er det ulike perspektiver som ligger til grunne for hvordan de siste tider vil fortone seg. Det mest utbredte innenfor dagens kristne fundamentalisme, som jeg har vist til tidligere, er det såkalte premillennialistiske perspektivet. Det premillennialistiske perspektivet har en spesielt tiltrekking på fundamentalistiske kristne, da premillennialismen skåner de sanntroende for syvårsperioden som vil finne sted. Denne perioden karakteriseres av Antikrists herredømme på jorden som vil innebære kaos og samfunnsforfall. En kristen fundamentalist vil se på det moralske forfallet i samtiden som et tegn på at denne tiden er nær.

Premillennialisme kjennetegnes altså av at Jesus vil vende tilbake før, og ikke etter, guds tusenårsriket. Premillennialismen styrke, for den kristne fundamentalisten, er at premillennialismen garanterer hans eller hennes plass hos Jesus i kjølvannet av bortrykkelsen, hendelsen som finner sted før syvårsperioden der de sanntroende blir hentet av Jesus og unnslipper Antikrists herredømme. Dette synet har blitt kritisert da det gir rom for en manglende interesse, fra kristne som støtter seg til dette synet, til å delta i finne løsninger til samfunnets problemer.

---

⁸⁵ Respondent 1

4.3.3 Eskatologi i Kristent Samlingsparti

Selv om mange har kritisert konservativt kristne for å inneha liten interesse for å jobbe for en bedre verden som et resultat av deres fokus på nærmelsen av de siste tider, har siden mange kristne fundamentalister siden syttitallet blitt aktive i politikken. Kristent Samlingsparti er til syvende og sist et politisk parti, ikke en menighet, og i kraft av dette må de sies å, på sin egen måte, jobbe for å forbedre samfunnet. Allikevel har deres politikk røtter i et syn som stiller seg sterkt kritisk til sekulære aktiviteter som politikken jo tross alt er. Politikken og religion er to avskilte sfærer, men for Kristent Samlingsparti har guds den øverste autoriteten innenfor både politikk og kirke.

4.3.4 Sekularisering i forhold til eskatologi i Kristent Samlingsparti

Sekulariseringen i samfunnet er et av de klareste tegne på at Norge som land, og vesten for øvrig, er i en sårbar situasjon i forhold til gud, mener Kristent Samlingsparti⁸⁶. Regjeringens anerkjennelse av islam og andre religioner på lik linje med kristendommen er en kilde til bekymring innad i Kristent Samlingsparti. Disse elementene gir også næring til eskatologiske tanker, tanker om at vi befinner oss på kanten de siste tider. Kristent Samlingsparti oppfatter i det store og det hele det politiske Norge i dag som direkte antikristent. Dette synet bygges på den avvisningen av den kristne lære i skolen og i samfunnet generelt. En av respondentene hadde inntrykket av at dette var tegn på at vi befinner oss i den siste av de syv tidsepokene som figurerer innad i kristent fundamentalistiske miljøer og som er en sentral del av den premillennialistiske kristendommen.

«Jeg tror at absolutt at vi er nær Jesus tilbakevendelse. Altså, med Israel som egen stat er det jo klart at noe stor nærmer seg. Ikke at jeg tror Jesus kommer tilbake i morgen, men ganske snart, ja. Jeg vil jo ikke sette en dato, men jeg tror det skjer mens du og jeg fremdeles lever. I hvert fall i din levetid.»⁸⁷

I lys av slike meninger kan det virke paradoksalt å involvere seg i politikken og jobbe for å fremme ens egen religiøse overbevisning, men sentralt i den premillennialistiske kristendommen er det å spre budskapet om Jesus for å redde flest mulige mennesker fra fortapelsen som kommer i kjølvannet av de siste tider for de som ikke har akseptert Jesus.

---

⁸⁶ Respondent 3

⁸⁷ Respondent 2

«Det er derfor det er viktig å komme i en regjeringsposisjon for Kristent Samlingsparti, i en ikke-sosialistisk regjering. Vi må få fram Jesus' lære, da det er så mange som, fordi samfunnet har blitt så avkristnet, ikke vet nok om hva de taper om de ikke aksepterer Jesus. Jeg tror det er mange som egentlig er kristne, men som blir ført bak lyset av sekulariseringen i samfunnet. Mange kristne sier jo de ikke tror på helvete, vet du.. Det sier jo litt, kan du si.»⁸⁸

4.3.5 Kristent Samlingsparti og Antikrist

Den viktigste figuren som figurerer i den kristne eskatologien knyttet til armageddon etter Jesus er utvilsomt Antikrist. Antikrist har vært gjenstand for omfattende spekulasjoner av mange kristne teologer gjennom tidene. I den tidlige kristendommen, da kristne ble forfulgt av romere, ble eksempelvis keiser Nero mistenkt for å være Antikrist. Senere, i etterkant av den protestantiske refomasjonen, var paven antatt å kunne være Antikrist. Innenfor den moderne kristne fundamentalismen har ulike politikere blitt stemplet som Antikrist, for eksempel Barack Obama.

Antikrist-figuren er også en figur som opptar de som er involverte i Kristent Samlingsparti. Hvem som kunne være Antikrist, eller om han enda hatt vist seg, var det uenighet om. Det var i liten grad spesifikk navn som ble gitt, den generelle konsensusen var heller at Antikrist var en tilstand heller enn et individ. Mange politikere og andre som var, slik Kristent Samlingsparti ser det, fiendtlige mot kristendommen, ble ansett for å spille på lag med Satan og være en del av Antikrists innflytelse på samfunnet i dag,

«Ja, nei, jeg tror at Antikrist er en motstander til gud og som holder til i den åndelige verdenen. Og han har da sine medarbeidere rundt omkring i hele verdenen. Og når man gjør, som mange kristne i Norge, at de inngår kompromisser som de vet er i mot Bibelen, men gjør det allikevel, så er det Antikrist som rykker i trådene. En demonisk kraft, kaller jeg det.»⁸⁹

Allikevel var det de som anså Antikrist for å være en konkret person som gjorde Satans arbeid på jorden slik Jesus var guds sønn og forkynte guds ord på jorden.

«Han er en faktisk person på samme måte som Jesus. Han er jo motstykke til Jesus. Jesus er en person og Antikrist er en person. Og Jesus jobber gjennom sine og Antiktist eller Satan gjennom sine. Ja, Satan og Antikrist har jo allerede tapt. Det står det jo i Bibelen. Han kommer aldri til å slå Jesus.»⁹⁰

---

⁸⁸ Respondent 2

⁸⁹ Respondent 1

⁹⁰ Respondent 1

Kristent Samlingsparti har et klart premillennialistisk fundament i sitt syn på de siste tider, da de ser for seg bortrykkelsen og Jesus tilbakekomst før syvårsperioden der Antikrist vil innta maktposisjon og jobbe mot gud. Først vil Antikrist vinne støttespillere blant folk på grunn av hans karisma og hans forsikrelser om at han er vil jobbe for fred, men vil senere bli en tyrann som forfølger kristne og jøder. I dette tilfelle er de kristne de som har bekjent seg til Jesus' lære etter bortrykkelsen. For Kristent Samlingsparti er temaene som er tatt opp så langt et klart tegn på at de siste tider nærmer seg, eller at vi allerede befinner os i de siste tider. En av respondentene var dog påpasselig med å ikke spekulere i nøyaktig når han mener dette vil finne sted, noe som er vanlig blant mange fundamentalistiske kristne i kjølvannet av tidligere dateringer som viste seg å være feilaktige.

«I min? Nei, det tror jeg ikke. Men i din? Jeg vil ikke si noe sikkert, men det vi ser i verden nå, denne avkristningen som vi ser. Det er jo den begynnelsen, kan vi si, som skal ligge foran for en eventuell endetid, men om den skjer nå eller ikke, det vet jeg ikke. Men det er klart at vi skal igjennom det før eller siden.»⁹¹

4.3.6 Oppsummering

Kristent Samlingsparti ser på det som nødvendig å aktivt arbeide mot sekularisering ved å spre Jesus budskap gjennom politikken. Dette for å redde mennesker fra fortapelse. Pardoksalt opplever Kristent Samlingsparti sekulariseringen som uugåelig i veien mot armageddon som i følge dem vil finne sted slik den fremgår i Johannes Åpenbaring. De anser Antikrist for å være en høyest reell kraft som jobber gjennom deres meningsmotstandere og andre som ikke tilkjenner seg den kristne lære. Dette inkluderer også liberale og moderate kristne i eksempelvis KrF. Kristent Samlingsparti deler i stor grad det premillennialistiske synet som er helt klart mest utbredt blant fundamentalistiske kristne. Ikke minst i USA. Eskatologiske forestillinger figurerer ikke spesielt i deres politiske program, men kan knyttes til deres offentlige uttalelser hvor de stiller seg sterkt kritiske til sekulariseringen av samfunnet og aksepten av andre religioner på lik linje med kristendommen.

---

⁹¹ Respondent 1

4.4 Kristent Samlingsparti og Israel

4.4.1 Innledning

Som vi har sett har det jødiske folk en viktig rolle i endetidsscenarioene som figurerer i Johannes' åpenbaring. Med det i tankene er det ikke spesielt oppsiktsvekkende at opprettelsen av staten Israel ble møtt med begeistring blant mange konservativt kristne og, ikke minst, de mer radikalt fundamentalistiske gruppene i både USA og Europa. Støtte av Israel, både moralsk og økonomisk, er en sentral del av mange kristne gruppers agenda. Det er ingen overdrivelse å si at støtten til Israel er total blant fundamentalistiske grupper og at palestinernes side i stor grad blir ignorert. Dette gjelder også ironisk nok kristne palestinere. Fra et kristent fundamentalistisk synspunkt er Israel virkelig Israel igjen når alle av jødisk opprinnelse har vendt tilbake dit og kun de bor der. Det er med andre ord nødvendig for kristne fundamentalister å opprettholde en ensidig støtte av Israel og det jødiske folk, om det så er på bekostning av andre folkegrupper i området. Ikke minst har konfliktene i Israel og Midtøsten generelt bidratt til å forsterke fiendebildet av muslimer i den kristen fundamentalistiske verdensanskuelsen. Ironisk nok har muslimer overtatt den rollen jøder hadde i Europa i middelalderen og opp mot den moderne tiden.

Sentralt i forståelsen av kristen fundamentalisme er deres hang til å tolke bibelske spådommer og tekster bokstavelig, men samtidig å tilpasse disse spådommene samtiden. Sett i et slikt lys kan ikke viktigheten av Israels dannelse understrekes nok når man studerer eskatologiens posisjon blant kristen fundamentalister. Samarbeidet mellom kristne fundamentalister og staten Israel er et samarbeid mellom to grupper med svært ulike mål. Det er et samarbeid mellom religiøse grupper og sekulære grupper. Som vi har sett så være pådriverne bak tanken om en egen nasjon for det jødiske folk i stor grad ikke-religiøse. Det var i all hovedsak en sekulær tanke med røtter i den europeiske humanismen som la til rette for ideen om landet Israel i en moderne forstand. Det jødiske folks stadige forfølgelse gjorde det for mange av jødiske herkomst klart at jødene hadde behov for et eget land.

I USA har den israelske lobbyen ustrakt makt og har vært med å forme USAs utenrikspolitikk som i all hovedsak har utelukkende støttet Israels side i konfliktene som uunngåelig dukket opp i tiden etter 1948. Samarbeidet har vært i all hovedsak knyttet til de konservative og det republikanske partiet hvor kristen fundamentalister siden syttitallet har blitt en dominerende

kraft. Den konservativt kristne delen av det republikanske partiet er unektelig den viktigste pr. i dag og det republikanske partiet må i stor grad tilfredsstilles, noe som har bidratt til å styrke den israelske lobbyens posisjon. De sionistiske sikrer seg økonomisk og militær støtte, mens den kristne fundamentalistiske delen av det republikanske partiet i motytelse får framskynde de siste tider. Det arrangeres turer til Israel gjennom kristen fundamentalistiske interesseorganisasjoner og uavhengige trossamfunn. Den avdøde Jerry Falwell, en av de mer kjente kristen fundamentalistiske lederne i det offentlige bildet, var ansvarlig for å styrke kontakten mellom Israel og kristne i form av pengeinnsamling og arrangement av slike turer⁹².

4.4.2 Guds utvalgte folk eller ikke?

Da Jerry Falwell ble spurt om hva han tenkte om de tilstandene som ville herje i tiden etter bortrykkelsen, svarte han bare at han ikke behøvde å bekymre seg for dette, ei heller de som var sanne kristne, fordi han ikke ville måtte oppleve dette, da han ville ha blitt tatt med vekk av Jesus. Her dukker det opp et paradoks i forhold til den massive støtten av Israel og det jødiske folk - jøder er jo ikke kristne. Akkurat dette har vært et av hovedargumentene til de som stiller seg kritisk til Falwell og hans like, at deres støtte av det jødiske folk og Israel i liten grad handler om empati med jødernes historiske lidelser, men i all hovedsak er en måte å framskynde de siste tider. I følge bibelske tekster, i følge mange kristen fundamentalister, vil de fleste jøder, i kraft av at de ikke har akseptert Jesus som deres messias, måtte bøde med livet når Antikrists herredømme på jorden er i gang. Holocaust har også blitt sett på av mange kristne fundamentalister som et nødvendig resultat av dette og som et ledd i prosessen mot de siste tider⁹³

Ultraortodokse jøder, på mange måter jødedommens motstykke til de fundamentalistiske kristne, er på sin side i stor grad negative til sionismen og de kristne fundamentalistene. De ultraortodokse opplever grunnleggelsen av Israel som et brudd med deres pakt med gud. For dem er Israel et tegn på menneskehetens egenrådighet som er knyttet til ideen om synd og hvordan man skal forholde seg til gud⁹⁴. Allikevel er det i noen tilfeller knyttet kontakt mellom de ultraortodokse jøder, som til tross for deres negative forhold til Israel som stat velger å bo i Israel, og kristne fundamentalister. Sentralt i dette samarbeidet er tanken om

---

⁹² Grace, 1986

⁹³ Visions of Apocalypse from the Ancient Middle East to Modern America, I. B. Tauris Co. Ltd, 2002, s. 322

⁹⁴ Appleby, Scott R. & Marty, Martin E., 1993, s. 69

gjennbyggelsen av det jødiske tempelet i Jerusalem som falt for andre, og for godt, gang i 70 e. Kr. Mange radikale, ortodokse jøder ser på det som svært viktig å få tempelet bygd på nytt. Problemet er selvsagt at tempelhøyden er der Klippemoskeen befinner seg. Disse utgjør en marginal gruppe i det israelske samfunnet som i stor grad er sekulært og opplever de ultraortodokse som et negativt element i det israelske samfunnet. For de fleste virker tanken på å skulle gjenreise det jødiske tempelet i som virkelighetsfjernt, men for ultraortodokse er dette en sentralt prinsipp. For kristne fundamentalister er også det å gjenreise tempelet sentralt i deres eskatologiske forståelse av verden. Alle jøder skal ikke bare flytte til Israel, men deres tempel må på nytt bygges for at de siste tider kan tre i kraft, selv om det jødiske tempelet i seg selv ikke har noen relevans innenfor kristendommen generelt. Ultraortodokse har tidligere vist at de er i stand til å utføre terroraksjoner, som med drapet på Shimon Peres, og mange har spekulert i om de vil kunne gå langt i samarbeid med kristen fundamentalistiske grupperinger for å få tilgang til tempelhøyden på nytt. Om en terroraksjon knyttet til dette finner sted vil det utvilsomt ha svært negative konsekvenser i et område som allerede er preget av vold og terror.

4.4.3 Kristen Samlingsparti og samarbeid med Israel

Israelspørsmålet er sentralt i Kristent Samlingspartis politikk. Utenrikspolitisk sett er det i all hovedsak Israel/Palestina-spørsmålet som tas opp. Det er i langt mindre grad, et nærmest ikke-eksisterende, fokus på andre utenrikspolitiske saker som tar opp andre politiske partier i tillegg til utfordringene knyttet til Israel og konfliktene knyttet til Israel som land.

Kristent Samlingspartis syn på, og forhold til, Israel er helt klart knyttet til partiets religiøse agenda, men suvereniteten til Israel argumenteres for med tre ulike punkter som er ment å bevise Israels rett til å eksistere og Israels rett til å bli støttet av andre land, deriblant Norge. Det jødiske folket har i følge Kristent Samlingsparti er soleklart krav på Israel og landområdene rundt. Kristent Samlingspartis tre punkter er som følger:

1. Den første er en erkjennelse av at Bibelens landløfte fortsatt gjelder.
2. Urbefolkningsretten.

3. Det tredje er det folkerettslige grunnlag som er skapt gjennom Balfour-erklæringen fra Nasjonenes Forbund i 1922 og FN -vedtaket fra 1947 vedrørende deling av det såkalte "palestinske" område.⁹⁵

At det jødiske folk har en rett til Israel i følge bibelen er ikke overraskende det viktigste momentet i Kristent Samlingspartis Israelpolitikk.

«Jødene har absolutt rett på Israel. Det står helt klart i bibelen og det er jo den øverste autoriteten, som du kanskje forstår. Så det må vi jo forholde oss til. Det står helt klart at alle jøder en dag skal vende tilbake dit og det vil vi hjelpe dem med»⁹⁶

og:

«Jeg har jo vært en som har blitt mye brukt når det gjelder Israel. Og du kan si at det som det slåss om her, er hvilke rettigheter har jødene og hvis du går... slik jeg ser det, da, så er det Bibelen, urfolksrettighetene og folkerettighetene som ligger til grunn for dette. Så rent folkerettslig, helt fundamentalt kan man si, så er det jo helt åpenbart at Israel er en nasjon som har kommet for å bli. Det andre er jo det bibelske landløfte.»⁹⁷

Som jeg har sett på tidligere vil mange mer moderate og utdannede teologer påpeke at det er vanskelig å kunne vite nøyaktig hvor Israels grenser skal gå og hvorvidt man kan si at jødene har et eget krav på området. Historisk sett bodde det flere ulike stammer i områdene der Israel nå i dag befinner seg og det jødiske folk var bare et av flere stammer som vandret rundt i dette området. I så måte er punktet om urfolksrett en svært vanskelig spørsmål, da det, med tanke på det jødiske folks pr. i dag ulike etniske bakgrunner og i svært spredde lokalisering.

4.4.4 Antisemittisme i Norge

Kristent Samlingsparti stiller seg svært kritisk til den norske stats forhold til Israel og den politikken som i dag føres på dette området. Kristent Samlingsparti ser på Norges forhold til Israel i lys av den generelle sekulariseringen og, som de selv sier, avkristningen av Norge. Å stille seg kritisk til Israel og å kritisere politikken som føres av israelske myndigheter er i Kristent Samlingspartis øyne et av mange tegn på at Norge har vendt seg vekk fra gud og har brutt med guds lover. Det er spesielt partiene på venstresiden som er ansvarlige for den politiske retningen som har blitt ledende i forhold til Israel, i følge Kristent Samlingsparti. Også media beskyldes for å fremme antisemittiske holdninger grunnet den ensidige støtten aviser og journalister gir, slik Kristent Samlingsparti opplever det, til venstresiden i politikken. En av respondentene viser til en sak hvor en politiker fra SV figurerer for å

---

⁹⁵ <http://www.ksnettavis.no/program.asp#israel>

⁹⁶ Respondent 3

⁹⁷ Respondent 1

illustrere hvordan påståtte anti-Israel holdninger kommer til syne, som en del av den generelt negative holdningen Kristent Samlingsparti mener er utbredt i media og blant politikere på venstresiden.

«Så har du jo dette med antisemittismen i Norge, spesielt norsk media har jo vært veldig Israelfiendtlige, dessverre, og hvis du ser at den norske regjeringen boikotter israelske varer, de forsøkte i hvert fall det, men de kommer ikke igjennom med det fordi vi har større støtte i befolkningen enn det de tror. Også må norske bedrifter som handler emd Israel ofte må gjøre det i det skjulte, de tør ikke, for da går en annen organisasjon ut og boikotter de. Det at de får lov til dette, det er godt gjort, i et samfunn som vårt.[]...En annen ting er jo dette at SV ikke kan spise frukt fra Israel på landsmøte, de må få inn frukt fra et annet land på hotellet. En som kjørte inn en landing frukt var Israelvenn og hadde et lite israelsk flagg synlig i varebilen sin. En SV-politiker fikk se dette og rapportere det til Fedrelandsvennen, avisen, og hengte ut bedriften som hadde leid inn bilen fordi bilen kjørte rundt med et Israelsk flagg. SV-politikerer ble intervjuet på en positiv måte. Dette skjedde i Fedrelandsvennen, som egentlig er en seriøs avis. Så media er jo en av de verste antisemittene»⁹⁸

Å ikke støtte Israel og å motarbeide Israel i form av boikott er for Kristent Samlingsparti en risikofylt tilnærming, da Kristent Samlingsparti viser til guds pakt med det jødiske folk og guds straff av de som ikke støtter eller går til angrep på Israel. Slik Kristent Samlingsparti ser det kan Norge risikere å straffes av gud som en følge av dette.

«Det er en livsfarlig politikk for Norge å ikke forsvare Midtøstens eneste demokrati. Nå tror vi ikke Israel har så mye å frykte. Gud har gjennom sitt ord lovet å forsvare sitt folk. Det er verre med de regjeringer som svikter både sitt politiske og åndelige ansvar. Nettopp dette er det vår norske rødgrønne regjering nå gjør.»⁹⁹

4.4.5 Støtte av Israel, men ikke det jødiske folk?

Som nevnt tidligere er det en paradoks som dukker opp i forhold til kristen fundamentalisme, nettopp det at jøder må akseptere Jesus som sin messias for å ta del i guds evige rike. Dette er ikke overraskende nok noe som i liten grad formuleres eksplisitt av Kristent Samlingsparti. Men en av respondentene påpeker at jødene må akseptere Jesus. De må med andre ord bli kristne for å kunne ta del i det riket som skal etableres på jorden og senere i himmelen.

«...men jødene må også tro på Jesus, sånn er det jo. Men gud har et helt spesielt ansvar ovenfor jødene. Jødene er guds folk altså. Det var jødene som ble ført ut fra Egypt og disse hendelsene. Vi må jo ikke glemme det, det var der det startet»¹⁰⁰

---

⁹⁸ Respondent 1

⁹⁹ <http://www.ksnettavis.no/nyheter2.asp?Nyhetsid=100>

¹⁰⁰ Respondent 1

Kapittel 5

Avslutning

5.1: Avsluttende refleksjoner

Hvorfor utøver fremdeles religion så stor makt i samfunnet er et spørsmål mange stiller seg. Framskrittene innenfor vitenskapene og den økte forståelsen av verden og universet disse framskrittene har bidratt til har gjort ideen om guddommer overflødig for mange, ikke minst i Vest-Europa. Men ved å kaste et lite blikk utover i verden ser vi at religion fremdeles utgjør en formidabel maktbase når det gjelder å utøve innflytelse over menneskers liv og verdensanskuelse. I USA, et land som historisk har bidratt til mange teknologiske og vitenskapelige framskritt, er kristendommen i stor grad en synlig og dominerende størrelse. Ikke minst kommer dette til uttrykk innenfor en fundamentalistisk variant av kristendommen. Riktignok er nok de fleste amerikanere som eksplisitt kaller seg kristne forholdsvis moderat tilnærming til sin religion, men en betraktelig andel forholder seg til Bibelen som guds bokstavelige ord. Og har egentlig religion mistet sin tradisjonelle makt i det sekulariserte Vest-Europa. Om man skal se på Norge kan det tyde på at, ja, det har det. Kirken har en marginal rolle i samfunnet og kirken benyttes i all hovedsak i forbindelse med bryllup, begravelser og barnedåp. Kristendommen og kirken har altså en kulturell og symbolsk verdi for mange, men berør i liten grad de fleste i hverdag. De færreste er personlige kristne med en ideologisk klart forhold til sin tro. Dette betyr ikke nødvendigvis at *religiøsitet* er på tilbakegang, bare at den tradisjonelle kristendommen er det. Flere undersøkelser viser at nordmenn i stor grad er religiøse, men det er innenfor ulike typer av nyreligiøsitet og New Age denne religiøsiteten kommer til uttrykk. Disse undersøkelsene viser at mange har en åndelig tro, men at denne troen i mindre grad er knyttet til Kirken enn tidligere.

For de som erkjenner seg en kristen identitet og vektlegger Bibelens relevans den dag i dag opplever denne utviklingen som bekymringsverdig. Hvordan de velger å forholde seg til dette er dog ulikt. I mange tilfeller vil mer moderate kristne prøve å tilpasse den kristne tro det moderne samfunnet for slik å sørge for at bibelens moralsystem ikke fremstår som gammeldags og utdatert for folk. For andre kristne er dog dette å inngå et kompromiss som er utilgivelig. Bibelen skal ikke tilpasses nye tider, mennesker skal tilpasse seg bibelen uavhengig av hvilken tid de befinner seg i. Denne gruppen anser Bibelen for å være en

samling tekster som skal forstås bokstavlig og ikke tolkes metaforisk og allegorisk. Det er denne gruppen som har vært gjenstand for denne oppgavens problemstilling.

I norsk sammenheng utgjør denne gruppen et svært begrenset antall personer både innenfor kristne miljøer sammenliknet med mer moderate kristne, men de har sin posisjon i samfunnet og er dermed interessante å se nærmere på i religionshistorisk sammenheng. Hvorfor er deres syn på Bibelen slik den er og hvordan kan de tolkes og forstås i sammenheng med religiøs fundamentalisme i en global forstand? Dette er et sentralt spørsmål i studier knytte til fundamentalisme. Begrepet fundamentalisme i seg selv er noe ladet, ikke minst siden det har blitt synonymt for mange med terror og voldsbruk. Som nevnt tidligere er de færreste som kan beskrives som fundamentalister voldelige eller sannsynlige til å utføre terrorhandlinger. Et fundamentalistisk verdenssyn, med sitt klare skille mellom godt og ondt med lite rom for tolkning og 'grå områder' gjør allikevel noen fundamentalistisk religiøse mennesker i stand til å utføre voldshandlinger mot sine meningsmotstandere. Det er allikevel viktig å få frem at dette ikke kjennetegner fundamentalisme generelt.

5.2: Analyse av Kristent Samlingsparti i forhold til fundamentalisme

For å gjøre oppgavens problemstilling mer spissrettet, valgte jeg å se nærmere på Kristent Samlingsparti. Kristent Samlingsparti kan utvilsomt sies å ha en profil som er langt mer konservativ enn det vi er vant til fra kristne grupperinger i samfunnet. Partiet gir klart uttrykk for at deres politikk er tuftet på et bibelsk fundament. Dette kommer fram i de to første punktene i partiets politiske program.

«1. Kristent Samlingsparti vil bidra til å styrke kristen tro og kultur i vårt folk. Kun Guds velsignelse kan gi Norge en positiv fremtid.

2. Kristent Samlingsparti vil offentlig uttrykke seg klart og tydelig om det som står klart i Guds ord, i alle sammenhenger.»¹⁰¹

I det moderne demokratiet er politikk og religion to størrelser som skal holdes avskilt og ikke blandes. Sentralt innenfor ideen og sekularisering var at religion kom til, og burde, begrenses til den private sfæren. Mennesker hadde en grunnleggende rett til å tro på hva de ville, men troen skulle ikke blandes med politisk beliggende. I så måte ville religion miste sin tradisjonelle makt, da religion historisk nettopp hadde vært knyttet til makt og politikk.

---

¹⁰¹ <http://www.ksnettavis.no/program.asp>

Kristen fundamentalisme, som vi har sett, oppstod som et lekmannsfenomen som motsatte seg nettopp denne utviklingen. Mostanden var allikevel i stor grad kun religiøs. Fundamentalister hadde en aversjon mot den politiske arenaen og trakk seg tilbake fra samfunnet og fokuserte på sin egen frelse. Storsamfunnet ble i hovedsak betraktet som syndig og farlig for den sanne kristne, men på syttitallet i USA forekom det et paradigmeskifte; kristent fundamentalister begynte å markere seg innenfor politikken og skulle utvikle seg til å bli en formidabel politisk maktbase. Logikken var at de måtte involvere seg politisk for å redde samfunnet fra den kollapsen de mente var i ferd med å utfolde seg som et resultat av kristendommens tilbakegang og manglende makt i samfunnet. Kristent Samlingsparti bygger altså på denne ideen om at religion må komme til uttrykk innenfor politikken, noe som kommer fram i partiets bekjennelsesparagraf.

«Selvsagt finnes de to hegemonier:

1. Det åndelige hegemoni, hvor menighetene befinner seg,
- og
2. Det verdslige hegemoni, hvor politikken er.

Men, - over begge hegemonier skal Guds klare ord råde.»¹⁰²

Kristent Samlingsparti baserer sin politikk på saker som er nært knyttet til kristne verdier. Dette kommer til uttrykk i deres syn på abort, homofili og kjønn. I forhold til de to førstnevnte er deres syn klart konservativt og de ser på aksepten av disse som klare tegn på at det norske samfunnet har snudd ryggen sin mot gud. For Kristent Samlingsparti må politikken nødvendigvis styres i forhold til bibelske lover, lover som, i følge Kristent Samlingsparti, helt klare i på at abort, homofili og utenomekteskapelige forhold mellom menn og kvinner ikke er akseptabelt. I forhold til kjønn utviser de en mer moderat holdning sammenliknet med andre kristne fundamentalister, da de aksepterer at kvinner kan ha politiske verv og lederroller. Til tross for dette vektlegger de en viss grad av tradisjonelle kjønnsroller og er av den formening at den tradisjonelle familiestrukturens forvitring er en av samfunnets hovedproblemer. Kristent Samlingsparti kan sies å være et kristent fundamentalistisk parti i den grad at deres fundament er at bibelen er guds ord og dens autoritet er absolutt. Samtidig er de mer moderate enn mange liknende grupperinger, eksmepevis Norges Kristne; en organisasjon som ble

---

¹⁰² <http://www.ksnettavis.no/nyheter2.asp?Nyhetsid=288>

grunnlagt av medlemmer i Kristent Samlingsparti som brøt ut grunnet uenigheter om hvorvist Kristent Samlingsparti var konservative nok.

5.3: Analyse av Kristent Samlingsparti i forhold til eskatologi

Nær knyttet til den kristne fundamentalismen er eskatologiske spekulasjoner og et fokus på eskatologiske tekster, som f.eks Johannes Åpenbaring, og deres betydning, samt en tolkning av disse tekstene inn i samtiden for å finne tegn på at de siste tider er nære. Disse tolkingene er, som nevnt tidligere, paradoksale med tanke på fundamentalistenes påstand om at guds or er evige og uforanderlige. Begrepet eskatologi har flere konnotasjoner, men i denne oppgaven har jeg brukt eskatologi i betydningen av læren om de siste tider knyttet spesifikt til tekster om jordens undergang og guds rike som vil komme i kjølvannet av de siste tiders katastrofer og kaos.

Historisk sett har kristne teologer vært skeptiske til slike spekulasjoner. Allerede tidlig i kristendommens historie advarte Augustin mot eskatologiske spekulasjoner. Hovedmomentet var at mennesker ikke kunne si noe om guds plan for menneskeheten og at å spekulere i visjoner knyttet til disse planene i verste fall kunne være farlig. Eskatologi var en sentral del av den kristne teologien, men burde i liten grad være gjenstand for spekulasjoner, og i så fall burde dette være begrenset til lærde teologer, ikke lekmenn. I etterkant av den protestantiske reformasjonen og datidens nyvinninger innen trykkekunsten ble den kristne teologien i større grad allemannseie. Det var hvert individs ansvar å sørge for sin egen frelse, ikke kirken. Kirken skulle ha en viss autoritet og fungere som et møtepunkt for troende, men til syvende og sist. Kristen fundamentalisme i seg selv er et moderne fenomen som kan sies å ha blitt mulig som en følge av den protestantiske reformasjonens nye syn på kristendommen. Fundamentalisme er i all hovedsak et lekmannsfenomen som har blitt mulig nettopp på grunn av disse nye tankene. Som en følge av dette er det ikke så merkelig at nettopp tekster som Johannes Åpenbaring fikk et nytt liv og fascinerte mange. Fra et religionssosiologisk perspektiv kan eskatologiske spekulasjoner knyttes opp mot fenomener som fattigdom, krig, sult og nød. I perioder hvor dette har vært utbredt har det vært naturlig å tolke dette som et tegn på at de siste tider er nære. Det kan også ha vært betryggende å være av den tro at de lidelsene som har blitt opplevd er nære sin slutt. Fundamentalisme vokst dog fram i en samtid der disse fenomenene ikke, eller i liten grad, var dominerende sammenliknet med tidligere tider. Allikevel opplever fundamentalister sosial og kulturell mariganlisering i våre dager

som kan nære eskatologiske spekulasjoner. I Kristent Samlingsparti er det en generell konsensus om at de siste tider er nært forestående og at dette på sett og vis er ønskelig. Samtidig har Kristent Samlingsparti i kraft av å være en politisk gruppering et ønske om å forandre det norske samfunnet og bidra til å styrke guds ord og autoritet. Dette er viktig, i følge Kristent Samlingsparti, for å sikre at Norge ikke skal miste guds barmhjertighet fullstendig, slik at når de siste tider er over oss, vil de troende spares for de lidelsene som vil dukke opp i de syv tribulasjonsårene. Spiller i så fall eskatologiske forestillinger en sentral rolle innefor Kristent Samlingsparti? For de involverte i Kristent Samlingsparti gjør det nok det, verdensanskuelsen til respondentene er helt klart preget av ideen om at de siste tider er nær. Til tross for dette kommer ikke det spesielt til uttrykk i deres politikk, rent bortsett fra deres forhold til Israel.

5.4: Analyse av Kristent Samlingsparti og deres forhold til Israel

Utenrikspolitisk sett er Kristent Samlingsparti i all hovedsak opptatt av Israel/Palestina-konflikten og for Kristent Samlingsparti er Israel helt klart siden i denne konflikten som Norge bør støtte. Den israelpolitikken som i dag føres i Norge for Kristent Samlingsparti fullstendig feil og vitner om at Norge befinner seg på kollisjonskurs med gud. For Kristent Samlingsparti er jødene guds utvalgte folk og å ikke støtte opp om Israel som nasjon bryter Norge med bibelske lover. Dette kan i følge Kristent Samlingsparti være katastrofalt sett fra deres kristent konservative standpunkt.

«Det er en livsfarlig politikk for Norge å ikke forsvare Midtøstens eneste demokrati. Nå tror vi ikke Israel har så mye å frykte. Gud har gjennom sitt ord lovet å forsvare sitt folk. Det er verre med de regjeringer som svikter både sitt politiske og åndelige ansvar. Nettopp dette er det vår norske rødgrønne regjering nå gjør.»¹⁰³

Israels har en helt klar rolle i den eskatologiske læren i Bibelen. En gjenreisning av tempelet i Jerusalem samt bosettelsen av alle verdens jøder i Israel er sentralt i prosessen som leder uunngåelig mot de siste tider. Respondentene i Kristent Samlingsparti så på sin støtte av Israel som preget av nettopp dette. Dette synet er for mange moderate kristne og sekulære styresmakter en betydelig problem for å jobbe for fred i Midtøsten. For mange radikale fundamentalister er dog ikke fred i Midtøsten noe det er verdt å jobbe for, nettopp grunnet troen på Israels suverenitet som er legitimert i Bibelen. Dette er hovedargumentet innen

---

¹⁰³ <http://www.ksnettavis.no/nyheter2.asp?Nyhetsid=100>

Kristent Samlingsparti i forhold til deres Israelspolitikk. De bruker også et mer sekulært argument ved å vise til folkerettsloven. Det er allikevel klart at deres ensidige støtte er farget av eskatologiske forestillinger og spådommer som figurerer i bibelens eskatologiske tekster. Israels dannelse i 1948 var naturlige nok for mange fundamentalister en sensasjonell hendelse som kom til å nære eskatologiske spekulasjoner. Det var også i stor grad den hendelsen som forandret på holdningene mot jødene. Som kjent har forholdet mellom jøder og kristne vært anstrengt og så sent som 1930- og 40-tallet var antisemittisme utbredt blant kristne.

Dannelsen av Israel sett jødene i et helt annet lys enn tidligere. Og fundamentalistiske kristne som tidligere så på jødene med skepsis fikk et langt mer positivt syn på dem. Men dette har også blitt kritisert for å være en måte å se på jødene som fundamentalt annerledes. I følge mange kristne fundamentalister må jødene konvertere til kristendommen hvis de ønsker å unnsnippe guds vrede i de siste tider. Jødernes kulturelle og religiøse tradisjon er altså til syvende og sist et hinder, til tross for deres rolle som guds utvalgte folk. I Kristent Samlingsparti er det enighet om at konvertering til kristendommen er nødvendig for det jødiske folk til syvende og sist. Som en følge av dette har på sett og vis muslimer, som jeg kort så på, tatt over den rollen jøder hadde i den kristne verden tidligere i historien

I så måte, vil jeg absolutt si at eskatologiske forestillinger er sentrale innenfor Kristent Samlingsparti og i deres verdensanskuelse. Noe som kommer fram i deres politikk knyttet til, og forhold til, Israel. Partiet baserer seg klart på et religiøst konservativt fundament som nærer nettopp disse ideen. Deres politikk er utarbeidet for å motvirke det de ser på som avkristning av samfunnet som et resultat av en «antikristen regjering». I så måte passer de inn i den politiske ideologien som i stor grad er vanlig innenfor kristent fundamentalistiske grupperinger; en ikke-sosialistisk, konservativ politikk med fokus på motarbeiding av abortloven og homofiles mulighet til å gifte seg, samt det de ser på som et angrep på den kristne læren i skolen og samfunnet for øvrig, samt en ensidig støtte av Israel. Alt i alt er de noe mer moderate og nøkterne i sin retorikk enn andre fundamentalistiske grupperinger, men deres hovedmoment er helt klart en bokstavlig forståelse av Bibelen og den tekster. Eskatologiske forestillinger preger deres verdensbilde, men er allikevel ikke dominerende i deres politiske språk.

Kilder

Primærkilder

Intervju:

Respondent 1

Respondent 2

Respondent 3

Nettsider:

www.ksnettavis.no

<http://www.ksnettavis.no/nyheter2.asp?Nyhetsid=242>

<http://www.ksnettavis.no/program.asp#utdanning>

<http://www.ksnettavis.no/nyheter2.asp?Nyhetsid=283>

<http://www.ksnettavis.no/nyheter2.asp?Nyhetsid=173>

<http://www.ksnettavis.no/nyheter2.asp?Nyhetsid=214>

<http://www.ksnettavis.no/program.asp#israel>

<http://www.ksnettavis.no/nyheter2.asp?Nyhetsid=100>

<http://www.ksnettavis.no/nyheter2.asp?Nyhetsid=288>

Sekundærkilder

Amanat, Abbas & Berhardsson, Magnus T. (ed.),
Imagining the End – Visions of Apocalypse from the Ancient Middle East to Modern America
I.B Tauris & Co Ltd
2002

Appleby, R. Scott & Marty, Martin E. (ed),
Fundamentalisms and the State: Remaking Politics, Economies, and Militance
University Of Chicago Press
1993

Barkun, Michael
Culture of Conspiracy: Apocalyptic Visions in Contemporary America
University of California Press
2003

Berger, Peter
Religion, samfund og virkelighed
Vidarforlaget
1993

Boyer, Paul
When Time Shall Be No More: Prophecy Belief in Modern American Culture
Harvard University Press
1992

Brekke, Torkel
Hva er fundamentalisme
Universitetsforlaget
2007

Bruce, Steve
Fundamentalism – second edition
Polity Press
2008

Bull, Malcolm (ed.)
Apocalypse Theory and the Ends of the World
Blackwell Publishers
1995

Edwards, John
Inquisition
The History Press
2009

Eriksen, Trond Berg, Harket, Håkon & Lorenz, Einhart
Jødehat – antisemittismen historie fra antikken til i dag,
N.W. Damm & Søn As
2005

Gray, John
Black Mass – Apocalyptic Religion and the Death of Utopia
Penguin Group
2007

Goldenberg, David J. & Rayner, John D.
The Jewish People – their history and their religion
Penguin Books
1989

Halsell, Grace
Prophecy and Politics: The Secret Alliance Between Israel and the U.S. Christian Right
Lawrence Hill Books
1986

Hamilton Bernard
The Medieval Inquisition,
Edward Arnold Publishers Ltd
1981

Hedges, Chris

American Fascists – The Christian Right and the War on America
Free Press
2007

Hinnells, John (ed.)
The Routledge Companion to the Study of Religion
Routledge Taylor & Francis Group
2010

Kamen, Henry
The Spanish Inquisition
C. Tinling & Com Ltd
1965

Kiracofe, Clifford A.
Dark Crusade – Christian Zionism and US Foreign Policy
I.B Tauris & Co Ltd
2009

Lawrence, Bruce
Defenders of God: The Fundamentalist Revolt against the Modern World
University of South Carolina Press
1989

Metzger, Bruce M
Breaking The Code – Understanding the Book of Revelation
Abingdon Press
1993

Oberman A., Heiko
The Impact of the Reformation
Wm. B. Eerdmans Publishing Co.
1994

Oren, Michael B
Six Days of War – June 1967 and the making of the modern Middle East
Oxford University Press
2002

Rawlins, Helen
The Spanish Inquisition
Blackwell Publishing
2006

Sandgren, Leo Dupree
Vines Interwined – a history of Jews and Christians
Hendrickson Publisher Marketing, LLC
2010

Shindler, Colin
A history of Modern Israel
Cambridge University Press
2008

Schulze, Kirsten
The Arab-Israeli Conflict
Pearson Education Ltd
2008

Sizer, Stephen
Zion's Christian Soldiers?: The Bible, Israel and the Church
InterVarsity Press
2007

Thompson, Demian
The End of Time: Faith and Fear in the Shadow of the Millenium
Vintage Press
1999

Den hellige skrift Bibelen: De profetiske bøkene
Samfundets forlag
2004

Nettsider:

http://www.huffingtonpost.com/2013/01/28/texas-public-schools-teac_n_2568828.html

